

Hefte 2:

Innstillinger fra representantskapet

- Godkjenning av forslag innkommet fra NTFs foreninger
- Valg av dirigenter
- Valg av komitémedlemmer
- Uttalelser

1	GODKJENNING AV FORSLAG INNKOMMET FRA NTFs FORENINGER – DAGSORDENS PKT. 2.4.....	3
2.	VALG.....	4
2.1	VALG AV FIRE LANDSMØTEDIRIGENTER – DAGSORDENS PKT. 2.5	4
2.2	VALG AV PROTOKOLLKOMITÉ – DAGSORDENS PKT. 2.6	4
2.3	VALG AV VALGKOMITÉ – DAGSORDENS PKT. 2.7	5
2.4	VALG AV REDAKSJONSKOMITEER – DAGSORDENS PKT. 2.8– DEL 1	6
2.5	VALG AV SEKRETÆRER FOR REDAKSJONSKOMITEENE – DAGSORDENS PKT. 2.9 – DEL 2	9
3	REPRESENTANTSKAPETS INNSTILLINGER VEDRØRENDE UTTALELSER	10
3.1	UTTAELSE: "ORGANISASJONSUTVIKLING OG REKRUTTERING" – I-0011.....	10
3.2	UTTAELSE: "NORGES TILKNYTNING TIL EU/EØS" – I-0012	13
3.3	UTTAELSE: "VERDENS BESTE ARBEIDSLIV FOR ALLE" – I-0013.....	19
3.4	UTTAELSE: "INTERNASJONAL SOLIDARITET I EN USIKKER VERDEN" – I-0014.....	25
3.5	UTTAELSE: "KLIMA FOR VERDISKAPING" – I-0015.....	28
3.6	UTTAELSE: "EN SAMFERDSELSPOLITIKK FOR GODE KLIMALØSNINGER OG HØY VERDISKAPING" – I-0016	39
3.7	UTTAELSE: "SKOLE OG UTDANNING AV FREMTIDENS FAGARBEIDER" – I-0017	43
3.8	UTTAELSE: "ETTER- OG VIDEREUTDANNING (EVU)" – I-0018.....	47
3.9	UTTAELSE: "TARIFFPOLITISK UTTAELSE" – I-0019	48
3.10	UTTAELSE: "ARBEID OG VELFERD" – I-0020.....	51
3.11	UTTAELSE: "ET LIKESTILT ARBEIDSLIV MED ET GODT ARBEIDSMILJØ" – I-0021	56
3.12	UTTAELSE: "BEDRIFTSDEMOKRATIET MÅ STYRKES OG FORNYES" – I-0022	60
3.13	UTTAELSE: "ALLES RETT TIL BOLIG" – I-0023.....	62
3.14	UTTAELSE: "DET FAGLIGPOLITISKE ARBEIDET OG SAMARBEIDET MÅ STYRKES" – I-0024 ...	63
3.15	UTTAELSE: "DEN POLITISKE SITUASJON – STORTINGSVALET 2021" – I-0025.....	65

1 Godkjenning av forslag innkommet fra NTFs foreninger – dagsordens pkt. 2.4

Forslagene fra NTFs foreninger er tatt med i forslagsprosessen og representantskapet innstiller på at forslag oversendt innen fristen 3. mai, fra NTFs foreninger før sammenslutning, kan behandles på lik linje med forslag innkommet fra Fellesforbundets avdelinger.

I-0005 REPRESENTANTSKAPETS INNSTILLING:

Forslag oversendt fra NTFs foreninger innen fristen 3. mai, innkommet før sammenslutning, kan tas opp til behandling på Fellesforbundets 8. ordinære landsmøte.

2. VALG

2.1 Valg av fire landsmøtedirigenter – dagsordens pkt. 2.5

Representantskapet viser til vedtektenes kap. II 1.3 hvor det framkommer at landsmøtet skal velge fire dirigenter. I samsvar med vedtektenes bestemmelse fremmer representantskapet herved sin innstilling vedrørende valg av fire dirigenter til Fellesforbundets landsmøte i 2019.

I-0006 REPRESENTANTSKAPETS INNSTILLING:

Som dirigenter ved Fellesforbundets 8. ordinære landsmøte velges:

457	Hege Skulstad Espe	Forbundsledelsen	Avd. 44/Rogaland
660	Jimmy Israelsen	Administrasjonen	
278	Per Kristian Landsem	Delegat	Avd. 28/Trøndelag
48	Berit Flaate	Delegat	Avd. 143/Nordland

2.2 Valg av protokollkomité – dagsordens pkt. 2.6

Representantskapet viser til vedtektenes kap. II 1.3 hvor det framkommer at landsmøtet skal velge en protokollkomité. I samsvar med vedtektenes bestemmelse fremmer representantskapet herved sin innstilling vedrørende valg av protokollkomite til Fellesforbundets landsmøte i 2019.

I-0007 REPRESENTANTSKAPETS INNSTILLING:

Som protokollkomité ved Fellesforbundets 8. ordinære landsmøte velges:

255	Mona Iren Sjørgård	Delegat - Leder	Avd. 12/Trøndelag
495	Gunnar Holm	Representantskapet	Avd. 185/Oslo/Akershus
514	Bjørn Martin G. Kormeseth	Representantskapet	Avd. 19/Sogn og Fjordane

2.3 Valg av valgkomité – dagsordens pkt. 2.7

Representantskapet viser til vedtektenes kap. II 1.3 hvor det framkommer at landsmøtet skal velge en valgkomité. I samsvar med vedtektenes bestemmelse fremmer representantskapet herved sin innstilling vedrørende valg av valgkomite til Fellesforbundets landsmøte i 2019.

I-0008 REPRESENTANTSKAPETS INNSTILLING:

Som valgkomité ved Fellesforbundets 8. ordinære landsmøte velges:

465	Bjørn Sigurd Svingen	Forbundsstyret – Leder	Avd 23/Oppland
493	Per Arne Hansen	Representantskapet	Avd. 2/Østfold
479	Bjørn Inge Fossmo	Forbundsstyret	Avd. 12/Trøndelag
492	Roger Haagenen	Forbundsstyret	Avd. 32/Nordland
67	Fredrik Solvang Winger	Delegat	Avd. 4/Oslo/Akershus
125	Vidar Torheim Isaksen	Delegat	Avd. 74/Troms/Finnmark
246	Ivar Sætre	Delegat	Avd. 7/Vestfold
340	Audhild Solsvik	Delegat	Avd. 5/Hordaland
137	Alf Andreas Pedersen	Delegat	Avd. 3/Vest-Agder
223	Rune Eriksson	Delegat	Avd. 57/Rogaland
315	Olav Arne Høydalsvik	Delegat	Avd. 29/Møre og Romsdal
2	Julianne Blikra	Delegat	Avd. 6/Buskerud
422	Silje Sørensen	Delegat	Avd. 8/Telemark
30	Finn Allan Westjord	Delegat	Avd. 53/Nordland
103	Petter Vellesen	Delegat	Avd. 603/Oslo/Akershus

Som sekretær for komiteen velges Mads Wiik Kleven fra forbundets administrasjon.

2.4 Valg av redaksjonskomiteer – dagsordens pkt. 2.8– del 1

Representantskapet viser til vedtektenes kap. II 1.3 hvor det framkommer at landsmøtet skal velge redaksjonskomiteer. I samsvar med vedtektenes bestemmelse fremmer representantskapet herved sin innstilling vedrørende valg av redaksjonskomiteer til Fellesforbundets landsmøte i 2019.

I-0009 REPRESENTANTSKAPETS INNSTILLING:

Som redaksjonskomité for Organisasjon og Vedtekter ved Fellesforbundets 8. ordinære landsmøte velges:

453	Clas Haarek Delp	Forbundsledelsen – Leder	Avd. 10/Oslo/Akershus
504	Erik Hørsrud	Representantskapet	Avd. 39/Telemark
489	Pål Aronsen	Forbundsstyret	Avd. 4/Oslo/Akershus
472	Steffen Høiland	Forbundsstyret	Avd. 57/Rogaland
478	Cecilie Søllesvik	Forbundsstyret	Avd. 65/Møre og Romsdal
149	Geir Tore Kravdal	Delegat	Avd. 27/Hedmark
237	Pia Susanne Johansen	Delegat	Avd. 7/Vestfold
439	Torunn Lofstad	Delegat	Avd. 9/Aust-Agder
521	Børge Henrik Ånesen	Delegat	Avd. 250/Trøndelag
378	Vidar Johan Blidensol	Delegat	Avd. 747/Hordaland
55	Per Ivar Nilsen	Delegat	Avd. 1/Oslo/Akershus
200	Rune Hantho	Delegat	Avd. 25/Rogaland
84	Ragnhild Nyeggen	Delegat	Avd. 10/Oslo/Akershus
325	Geir Stokkeland	Delegat	Avd. 31/Møre og Romsdal
153	Jarl Kurud	Delegat	Avd. 103/Hedmark

Som redaksjonskomité for Arbeidslivsreguleringer, handel og internasjonal solidaritet ved Fellesforbundets 8. ordinære landsmøte velges:

452	Steinar Krogstad	Forbundsledelsen - Leder	Avd. 765/Trøndelag
458	Dag-Einar Sivertsen	Forbundsledelsen – Leder	Avd. 32/Nordland
500	Kai Johansen	Representantskapet	Avd. 6/Buskerud
523	Sigurd Myrvoll	Representantskapet	Avd. 53/Nordland
481	Svein Erik Veie	Forbundsstyret	Avd. 461/Trøndelag
485	Richard Storevik	Forbundsstyret	Avd. 118/Hordaland
491	Roger Moum	Forbundsstyret	Avd. 11/Hordaland
418	Jan Petter Gurholt	Delegat	Avd. 8/Telemark
111	Joachim Espe	Delegat	Avd. 605/Oslo/Akershus
124	Fritjof Johan Nilsen	Delegat	Avd. 74/Troms/Finnmark
44	Lars Yngve Frøysa	Delegat	Avd. 143/Nordland
181	Mariann Rustad	Delegat	Avd. 670/Oppland
395	Anette Johansen	Delegat	Avd. 2/Østfold
228	Hjørdis Hetland	Delegat	Avd. 176/Rogaland
284	Ståle Knoff Johansen	Delegat	Avd. 108/Trøndelag

Som redaksjonskomité for Nærings-, energi-, samferdsel- og opplæring-/utdanningspolitikk ved Fellesforbundets 8. ordinære landsmøte velges:

455	Per Skau	Forbundsledelsen – Leder	Avd. 601/Oslo/Akershus
454	Kine Asper	Forbundsledelsen – Leder	Avd. 1/Oslo/Akershus
471	Christian Justnes	Forbundsstyret	Avd. 3/Vest-Agder
490	Nina Risinggård	Forbundsstyret	Avd. 37/Vestfold
476	Atle K. Tranøy	Forbundsstyret	Avd. 118/Hordaland
257	Linn Merethe Haugen	Delegat	Avd. 12/Trøndelag
156	Martin Fauchald	Delegat	Avd. 103/Hedmark
388	Marie Linn Havsgård	Delegat	Avd. 747/Hordaland
312	Joakim Hagen	Delegat	Avd. 20/Møre og Romsdal
91	Endre Røros	Delegat	Avd. 185/Oslo/Akershus
442	Nickolai Willis	Delegat	Avd. 19/Sogn og Fjordane
180	Jan Wiggo Hageløkken	Delegat	Avd. 670/Oppland
231	Morten Bakken	Delegat	Avd. 730/Rogaland
403	Bjørn Erik Nyborg	Delegat	Avd. 75/Østfold
300	Petter Geving Krigsvold	Delegat	Avd. 762/Trøndelag

**Som redaksjonskomité for Arbeidsliv, tariff og velferdspolitikkk ved Fellesforbundets
8. ordinære landsmøte velges:**

456	Knut Antvard Øygard	Forbundsledelsen – Leder	Avd. 850/Oslo/Akershus
501	Reda P. Brynildsen	Representantskapet	Avd. 43/Buskerud
510	Bernhard Brunnes	Representantskapet	Avd. 91/Rogaland
480	Endre Lie	Forbundsstyret	Avd. 28/Trøndelag
477	Roar Abrahamsen	Forbundsstyret	Avd. 5/Hordaland
372	Djevat Hisenaj	Delegat	Avd. 266/Hordaland
127	Lars-Vegar Berg Pettersen	Delegat	Avd. 74/Troms/Finnmark
69	Monica Nkechi Okpe	Delegat	Avd. 4/Oslo/Akershus
323	Frits Torleif Thuv	Delegat	Avd. 31/Møre og Romsdal
18	Geir Egil Sanden	Delegat	Avd. 43/Buskerud
305	Kenneth Olderøien	Delegat	Avd. 765/Trøndelag
147	Fredrik Krag	Delegat	Avd. 194/Vest-Agder
65	Jan Henki Undbekken	Delegat	Avd. 1/Oslo/Akershus
193	Inger Kristin Byberg	Delegat	Avd. 25/Rogaland
415	Ruth Yvonne Eimot	Delegat	Avd. 851/Østfold

**2.5 Valg av sekretærer for redaksjonskomiteene – dagsordens pkt. 2.9
– del 2**

I-0010 REPRESENTANTSKAPETS INNSTILLINGER:

- 1. Som sekretær for redaksjonskomiteen for Organisasjon og Vedtekter velges Bjørn Skogstad.**
- 2. Som sekretær for redaksjonskomiteen for Arbeidslivsreguleringer, handel og internasjonal solidaritet velges Line Eldring.**
- 3. Som sekretær for redaksjonskomiteen for Nærings-, energi-, samferdsel- og opplæring-/utdanningspolitikk velges Jørn Prangerød og Geir Kvam.**
- 4. Som sekretær for redaksjonskomiteen for Arbeidsliv, tariff og velferdspolitikkk velges Norvald Mo.**
- 5. Når en redaksjonskomite har behov for spesiell kompetanse i utarbeidelse av sine innstillinger, avgjør den enkelte komiteleder hvilke av forbundets ansatte som kan delta som sekretærer.**

3 Representantskapets innstillinger vedrørende uttalelser

3.1 Uttalelse: "Organisasjonsutvikling og rekruttering" – I-0011

- 1 For å forsvare tariffavtalene og ha en sterk posisjon i arbeidslivet, må Fellesforbundet ha en høy organisasjonsgrad og målrettet aktivitet knyttet til rekruttering og organisasjonsbygging. I alle ledd i organisasjonen er det viktig at medlemsmassen gjenspeiles. Når vi sier at vi vil ha kvinner, unge og folk med utenlandsk opprinnelse med, må vi også gi dem plass i verv og styret. Dette skjer ikke uten en bevisst og aktiv satsing.
- 2 Landsmøtet mener at Fellesforbundet skal være en organisasjon som fremmer aktiv deltakelse og et bredt engasjement blant medlemmer og tillitsvalgte. Utviklingen av organisasjonen må derfor ta utgangspunkt i den enkelte arbeidsplass. Oppgaven til den øvrige delen av organisasjonen må i første rekke være å bidra til at tillitsvalgte og medlemmer settes i stand til å ivareta sine lønns- og arbeidsvilkår.
- 3 Rekruttering skal være en integrert del i alle faglige aktiviteter. Det betyr at hele forbundets organisasjon har ansvar og oppgaver knyttet til Fellesforbundets totale organiseringsarbeid. Dette krever eierskap fra den enkelte tillitsvalgt, forbundets avdelinger, tariff- og bransjerådene, forbundets ansatte og valgte.
- 4 Fellesforbundet må fortsette utviklingen av metoder for organisering. Det betyr at vi aktivt må oppsøke og lære av andre forbund og organisasjoner i inn- og utland, samtidig som vi jobber med å utvikle oss på selvstendig grunnlag. Ansatte og valgte i klubber og avdelinger skal få tilbud om opplæring i organisering og rekruttering. Sammen med tariff-/bransjerådene vil de være viktige bidragsytere og premissleverandører i dette utviklingsarbeidet.
- 5 Landsmøtet mener det er viktig å styrke organisasjonen både i bedrifter hvor vi allerede har medlemmer og tariffavtale og i nye bedrifter. Både nasjonalt og lokalt må man vurdere hvilke bedrifter det er strategisk viktig å organisere, og jobbe systematisk og planmessig for å få dette til. Forbundet må i landsmøteperioden vurdere gjennomføring av særskilte organiseringsprosjekter som retter seg mot enkelte bransjer, konserner eller liknende. Forbundets avdelinger vil være sentrale i dette arbeidet.
- 6 Landsmøtet mener avdelingsstrukturen har utviklet seg slik at avdelingene i større grad har ressurser til å aktivisere og understøtte tillitsvalgte i arbeidet med å ivareta medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Hvordan Fellesforbundet løser oppgavene vi får av medlemmer og tillitsvalgte er avgjørende for organisasjonens styrke og troverdighet. Det er viktig at all saksbehandling både lokalt og sentralt har høy faglig kvalitet, er effektiv og skjer i god kommunikasjon med berørte medlemmer og tillitsvalgte.
- 7 Fellesforbundet skal være en levende organisasjon med et godt medlemsdemokrati på alle nivå i organisasjonen. Det betyr at det må tilrettelegges og gjennomføres jevnlig møter i klubber og avdelinger slik at medlemmene får være med på viktige diskusjoner og beslutninger. Det bør i landsmøteperioden utredes andre måter å gjennomføre formelle møter på for å bidra til at medlemmer og tillitsvalgte i enda større grad blir engasjert til å legge premissene for forbundets politikk og prioriteringer.

- 8 Møteplasser og nettverksbygging innenfor de ulike fagene, i ungdomsarbeidet og kvinneorganisering bidrar til å utløse aktivitet som er med på å styrke engasjementet i organisasjonen, men er ikke erstatning av formelle møter. Slike nettverk kan gå på tvers av avdelinger og forbund. Landsmøtet mener at det må arbeides videre med nettverksbygging i landsmøteperioden.
- 9 Hvert år rekrutterer Fellesforbundet mange nye medlemmer. Samtidig opplever vi at mange medlemmer melder seg ut, eller strykes slik at netto medlemsvekst blir liten, eller bortfaller helt. Det er også mange medlemmer som avslutter sitt medlemskap, eller blir strøket, allerede samme år som de melder seg inn. Vi mister mange medlemmer når de bytter jobb eller starter på en utdanning. Derfor mener landsmøtet at det må arbeides med å finne arbeidsmåter som kan gjøre at medlemmene er med lenger enn i dag. Promotering og utvikling av medlemsfordelene gjennom LO Favør kan være et bidrag til dette.
- 10 Landsmøtet mener at vi den kommende landsmøteperioden må fortsette arbeidet med å utvikle og automatisere rutiner i og rundt medlemssystemet. Det må også utvikles et enkelt og moderne verktøy som gir ansatte og valgte i forbund og avdelinger bedre oversikt over tilstand og endringer i medlemsmassen.
- 11 Dyktige tillitsvalgte med gode kunnskaper, og aktive klubber med forhandlingsstyrke, er viktig for å sikre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Når klubbene oppnår resultater som synes, er det også lettere å organisere flere. Landsmøtet mener derfor at det er viktig å få fram tillitsvalgte som kan skolerer og settes i stand til å møte utfordringene på arbeidsplassen.
- 12 Landsmøtet ser også at det er behov for en nærmere vurdering av hvordan forbundet skal finansiere medlems- og tillitsvalgtopplæringen i fremtiden. I en slik vurdering bør både spørsmålet om finansiering, økonomiske rammer og hva midlene til medlems- og tillitsvalgtopplæringen skal brukes til, inngå.
- 13 Opplæring av tillitsvalgte og medlemmer må gjennomføres slik at flest mulig kan delta. Det betyr at opplæringen må tilbys i ulik form og varighet. Landsmøtet mener det digitale introduksjonskurset "Veiviseren" må videreutvikles. Behovet for andre digitale opplærings- og informasjonstilbud må også vurderes.
- 14 Læring og kompetanseoverføring foregår ikke bare på kurs og konferanser. En stor del av opplæringen foregår på mer uformelle arenaer. Derfor er det viktig at vi har et bevisst forhold til hvordan vi tar imot henvendelser fra medlemmer og tillitsvalgte, slik at vi bidrar til opplæring i hvordan problemer og utfordringer løses.
- 15 Landsmøtet mener vi må bruke oppmerksomheten tariffoppgjørene gir oss til å bevisstgjøre medlemmer og potensielle medlemmer på hvor viktig det er med tariffavtaler, og at vi har forhandlingsstyrke. I forbindelse med tariffoppgjørene må det gjennomføres en offensiv for å bidra til økt organisering, bred forslagsdebatt og stort engasjement og deltakelse ved uravstemningene. Når det er mulig bør temaer som kan bli viktige krav løftes frem så tidlig som mulig. Det vil gjøre det lettere å mobilisere til engasjement og deltakelse.

- 16 Det er mange unge mennesker som jobber i Fellesforbundets områder og bransjer. Landsmøtet ønsker at flere unge blir medlem i Fellesforbundet. Det er en klar målsetning for ungdomsarbeidet at flere unge skal delta i fagforeningsarbeidet og påta seg verv i klubb og avdeling. Dette må det legges til rette for i hele organisasjonen.
- 17 Lærlinger utgjør en stor gruppe som det er viktig å møte så tidlig som mulig. Informasjon på videregående skoler om fagbevegelsen vil derfor være en viktig innsatsfaktor. Det må derfor gjennomføres planmessig skoleinformasjon hvor det gis tilbud om elevmedlemskap. Elevmedlemmer må følges opp når de tegner lærlingkontrakt. Forbundets avdelinger har ansvaret for at det drives et aktivt arbeid mot lærlinger og unge arbeidere i sitt område. Forbundets regionale ungdomssekretærer kan bidra i arbeidet med å få i gang ungdomsaktivitet og delta på skole- og bedriftsbesøk.
- 18 Landsmøtet mener det er viktig at bedrifter og forbrukere skal kunne finne leverandører med tariffavtale på en enkel måte. I landsmøteperioden må det utvikles nettbasert oversikt over hvilke bedrifter som har inngått tariffavtale med Fellesforbundet. Oversikten bør være lett tilgjengelig, og bør inkludere alle bransjer som inngår i våre organisasjonsområder. På sikt ønsker Fellesforbundet seg en oversikt som viser alle bedrifter med tariffavtale samlet for hele LO-familien.

3.2 Uttalelse: "Norges tilknytning til EU/EØS" – I-0012

1 25 år med EØS

Norge har vært med i den europeiske økonomiske samarbeidsavtalen (EØS) siden 1994 - og debatten rundt avtalen har pågått siden den gang. Mens mange EU-motstandere oppfatter EØS-avtalen som en snikinnføring av EU-medlemskap, betraktes den av EU-tilhengere snarere som en innskrenkende avtale som gir langt mindre innflytelse enn et medlemskap. EØS-avtalen har med andre ord begrenset popularitet blant dem som engasjerer seg mest i Europapolitikken, både på ja- og nei-siden. Likevel viser meningsmålinger at avtalen har stor og økende støtte blant folk flest, også blant Fellesforbundets medlemmer.

2 Norge er et lite og eksportavhengig land, som har hatt en formidabel økonomisk vekst de siste 25 årene. EØS-avtalen gir Norge med sine 5 millioner innbyggere tilgang til et marked bestående av 28 land og 500 millioner mennesker. Dessuten; våre unge har aldri opplevd annet enn åpne grenser i Europa. Studier og arbeid på tvers av landegrensene i EØS-området er en selvfølge, og kald krig og jernteppet tilhører for dem en helt fjern forhistorie. EØS er på mange måter vevd inn i hverdagslivet, og handler ikke bare om arbeids- og næringsliv. Og som meningsmålingene viser, mange er skeptiske både til å ta skrittet helt inn i EU, så vel som til som å forlate EØS-avtalen.

3 I Europa, så vel som i Norge, herjer høyrekreftene. I land etter land har høyrenasjonale partier styrket sin stilling, også i våre naboland og i Europaparlamentet. Fagbevegelsen er svekket i store deler av Europa, men har fortsatt betydelig styrke i Norden og i enkelte andre land. Men også i Norge har organisasjonsgraden en synkende tendens, til tross for tilsynelatende stor oppslutning om det organiserte arbeidslivet. Vi har de siste seks årene hatt en borgerlig regjering som skryter den norske modellen opp i skyene i festtalene, men som sulteforer den til hverdags. Regjeringen «anerkjenner» i sin politiske plattform retten til å være uorganisert, og avviser blankt å ta i bruk virkemidler med veldokumentert effekt, som å øke skattefradraget for fagforeningskontingent. I stedet gis det skattelettelse til de rikeste, mens arbeidsfolks bidrag til statskassen gjennom skatt og avgifter stadig økes. Kampen mot høyrekreftene må kjempes her hjemme, men også på bortebane. Vi berøres sterkt av utviklingen rundt oss, både økonomisk og politisk.

4 Nærings- versus arbeidsliv?

Gjennom EØS-avtalen er Norge en del av EUs indre marked, hvor det er felles konkurranseregler. I dette markedet er det fri bevegelse og flyt av varer, kapital, tjenester og personer (de såkalte fire friheter). Næringsvirksomheter skal fritt kunne etablere seg innen EØS, og det kan ikke innføres regelverk som forskjellsbehandler norske og utenlandske bedrifter. Bærebjelken i det indre markedet er et felles regelverk som skal praktiseres likt av alle EU/EØS-landene, og som fortløpende tas inn i EØS-avtalen etter hvert som det utvikles. For EØS-landene er det EFTA Surveillance Authority (ESA) som overvåker at dette gjennomføres likt med EU for øvrig. En del områder omfattes ikke direkte av EØS-avtalen, som justis- og utenrikspolitikk eller landsbruks- og fiskeripolitikk. Men, for eksempelvis fiskeri- og havbruksnæringene er deltakelsen i det indre markedet av stor betydning for handel og eksport. Det felles veterinærregelverket, som er en del av EØS-avtalen, gjør at fisken er forhåndsgodkjent og hurtig kan nå fram til kunder i hele det indre markedet. Selv om produksjon av olje og gass heller ikke er direkte med i EØS-avtalen, berører avtalen gasstransport og leverandørindustrien. I 2018

gikk 65 prosent av Norges eksport til land i EU/EØS, og 75 prosent når olje og gass medregnes.

- 5 Når det gjelder arbeidslivspolitikken bestemmes den i hovedsak av medlemsstatene selv, og ikke på EU-nivå. EU har ikke myndighet til å regulere saker som lønnsforhold, streik og organisering, men har satt noen felles minstestandarder på blant annet arbeidsmiljø og arbeidsvilkår. Det har likevel oppstått alvorlige konflikter rundt forholdet mellom nasjonale arbeidslivsreguleringer og EU/EØS-retten. Disse konfliktene knytter seg særlig til EUs krav om at det ikke skal være restriksjoner på den frie bevegelsen over landegrensene av varer, kapital, personer og tjenester, og bedrifters etableringsrett.
- 6 En verdensøkonomi preget av økende handelshindre kan gi ødeleggende konsekvenser for norsk eksportøkonomi, som er vanskelige å motvirke om vi står alene, uten sterke allianser. EØS-avtalen er en slik allianse. Vi lever i en tid hvor proteksjonismen øker, og hvor et lite land som Norge vil stå svakt på egen hånd. I fjor innførte USA høye satser på import av stål for å beskytte sin egen produksjon. EU svarte med å innføre mottiltak, med toll på import av stål til EU. Tollsatsen som ville fått konsekvenser for norske bedrifter og våre medlemmer. Som EØS-medlem oppnådde Norge i løpet av våren fritak for disse tollsatsene til EU, i motsetning til for eksempel Sveits. Samtidig; hvis vi ikke klarer å forhindre at EØS-avtalen forringer kjerneområder i den norske arbeidslivsmodellen, vil noen spørre seg om det koster mer enn det smaker.
- 7 **Rettslige kontroverser og konsekvenser**
 Kravet til fri konkurranse og etableringsrett på tvers av landegrensene betyr at nasjonale reguleringer på områder som i prinsippet skal reguleres nasjonalt (som arbeidsliv), likevel kan komme i strid med EU-regelverket. Dette har skapt stor turbulens i flere EU-land, ikke minst i kjølvannet av EU-domstolens kontroversielle avgjørelser, som blant annet i Lavalsaken i Sverige.
- 8 I norsk sammenheng er verftssaken og Holshipsaken de mest kjente eksemplene på at norske arbeidslivsreguleringer og EØS-retten har kommet på kollisjonskurs. I verftssaken stod striden om hvorvidt Norge kunne kreve at utenlandske firmaer på oppdrag i Norge skulle følge norske allmenngjorte regler for dekning av reise, kost og losji (RKL). I følge EUs utsendingsdirektiv skal utsendte arbeidere ha visse vilkår etter vertslandets (og ikke hjemlandet) rett. Dette gjelder blant annet minstelønn (hvis det f.eks. er fastsatt gjennom allmenngjøring), og en del andre arbeidsvilkår. Det framkom ikke klart av direktivet om dette også skulle gjelde for RKL. Men Høyesterett konkluderte i 2013 med et klart og tydelig ja. Retten mente at det var innenfor direktivet å allmenngjøre RKL også for utsendte arbeidere. Og påpekte dessuten at her stod uansett viktige samfunnsmessige hensyn på spill, noe som gjør at reglene i direktivet kan fravikes. På lengre sikt kunne arbeidsgivernes krav om å fjerne forskriftens RKL-bestemmelse underminere både frontfaget og hele den norske modellen, mente Høyesterett. Men NHO ga seg ikke etter å ha tapt på hjemmebane, og sparket ballen videre til Brussel, noe som medførte en langtrukket behandling i ESA-systemet. I desember 2018 meldte ESA omsider at det ikke ville bli reist sak mot Norge, og saken ble endelig lukket fra deres side.
- 9 Høsten 2018 videreførte Tariffnemnda igjen allmenngjøringsforskriften for verftsindustrien, denne gangen med en avgrensning av RKL-bestemmelsene til kun å gjelde reiser innenfor Norges grenser. Nemnda viste fortsatt til Høyesterettsdommen

som sitt rettslige grunnlag, men begrunnet endringen med at dette er en tilpasning til det reviderte utsendingsdirektivet, som skal implementeres i 2020. LO stemte imot vedtaket i nemnda, som innebærer at utsendte arbeidstakere risikerer å ikke få dekket reisekostnadene fra hjemlandet fram til norskegrensen. Men når de har krysset grensen, har de fortsatt krav på dekning av RKL etter allmenngjøringsforskriften.

- 10 I Holshipsaken gikk Høyesteretts avgjørelse i fagbevegelsens disfavør. I desember 2016 avgjorde Høyesterett at en varslet boikott mot Holship i Drammen havn var ulovlig. Rettens flertall mente at selv om boikottens overordnede formål var å ivareta arbeidstakerinteresser, var det primære formålet å hindre Holship i å etablere seg innen laste- og lossevirkosomhet i Drammen havn, og kom dermed i strid med den frie etableringsretten i EØS. Høyesteretts mindretall vant ikke fram med sitt syn, nemlig at siden formålet med den aktuelle bestemmelsen var å sikre arbeidstakernes lønns- og arbeidsvilkår, var avtalen ikke i strid med konkurransereglene i det indre markedet. Holshipsaken er prinsipiell og av stor betydning for havnearbeiderne, selv om den ikke har direkte konsekvenser for våre andre tariffavtaler. LOs juridiske avdeling mener at dommen i Høyesterett klart strider mot organisasjonsfriheten, og har derfor klaget Holshipsaken inn for Den europeiske menneskerettsdomstolen.
- 11 I verftssaken har striden stått om hvilke bestemmelser som kan allmenngjøres og dermed også gjøres gjeldende for arbeidere som ikke er dekket av tariffavtaler. Tariffavtalene som allmenngjøringsforskriftene bygger på har ikke blitt direkte endret som følge av EØS, men NHO/Norsk Industri har gjennom sin bruk av ESA som ankeinstans bidratt til å svekke partenes ansvar for å regulere arbeids- og lønnsvilkår. Noe som igjen kan forsterke konkurransevridningen mellom tariffbundne bedrifter og de som bare er dekket av allmenngjøring. Saken har forsuret samarbeidsklimaet mellom partene og skapt stor frustrasjon og harme i våre rekker. Ikke bare over motpartens manglende vilje til å bekjempe lavlønnskonkurranse, men også over selve EØS-avtalen. Men skraper vi litt under jussen, handler denne saken – som så mange andre – om slagene fagbevegelsen må kjempe i møte med kapitalen og grådige arbeidsgivere, det være seg innenfor eller utenfor EØS.
- 12 **Arbeidere på vandring**
Arbeidsinnvandringen til Norge etter østutvidelsen av EU oversteg de fleste prognoser. Selv om tilstrømningen nå har avtatt, er det pr. i dag bosatt om lag 200 000 østeuropeere i Norge, mot cirka 8 000 i 2003. I tillegg kommer et stort antall utsendte arbeidstakere på kortvarige opphold i Norge. Mange av arbeidsinnvandrerne jobber i våre bransjer, som bygg, hotell og restaurant, industri, transport og grønn sektor.
- 13 Fellesforbundet er del av en internasjonal bevegelse hvor solidaritet er selve kjerneveden. Og denne solidariteten kjenner i prinsippet ingen grenser, den er og må være både grenseløs og grenseoverskridende. Fordi motkreftene er det, fordi kapitalen er det, og da må også vi være det. Men for fagbevegelsen utgjør arbeidsvandring et dilemma, og har alltid gjort det. Vi begrenser arbeidsgivernes markedsrett gjennom å organisere oss, men når arbeidskraftstilbudet øker gjennom arbeidsinnvandring, kan det svekke vår forhandlingsposisjon. Våre egeninteresser og ønsket om å opptre solidarisk mot arbeidsfolk på vandring kan komme i ubalanse.
- 14 Fagbevegelsens slagord ved østutvidelsen av EU i 2004 var "Ja til arbeidsinnvandring, nei til sosial dumping". Vår vurdering er at dette fortsatt står seg, selv om

arbeidsinnvandringen til Norge ble større enn noen hadde sett for seg. I 2011 uttalte landsmøtet at: "Fagbevegelsen er til for alle som arbeider i Norge uavhengig av bosted og opprinnelse. Økt innvandring, og særlig arbeidsinnvandring, er resultatet av en villet politikk med åpnere landegrensener. Dette er en utvikling landsmøtet i Fellesforbundet hilser velkommen. En slik politikk har både utfordringer og konsekvenser. En konsekvens, først og fremst av arbeidsinnvandring, er at den reelle organisasjonsgraden har gått ned. Landsmøtet går inn for at Fellesforbundet skal intensivere arbeidet med å få flere utenlandske arbeidstakere organisert og styrke avtaledekninga her." Forbundet har i dag om lag 5 000 østeuropeiske medlemmer, men potensialet er langt større.

- 15 Fellesforbundet har stått i front i kampen mot sosial dumping. Allmenngjøringsordningen er styrket gjennom påseplikt, innsynsrett og solidaransvar. Likebehandlingsprinsippet for innleide er innført, og nulltimerskontrakter er nå forbudt. Regelverket rundt offentlige anskaffelser er styrket, både i statlig og kommunal sektor. En viktig seier var innstramningene i innleieregelverket i 2019. Mens det tidligere ofte ble hevdet at forbud mot innleie ville være umulig innenfor EØS, har Fellesforbundet bidratt til å snu debatten ved å peke på at flere EU-land (som Tyskland) faktisk har strengere restriksjoner enn Norge. Seks av forbundets overenskomster er delvis allmenngjort; i bygg, verftsindustri, jordbruk og gartneri, godstransport, turbil og hotell, restaurant og catering. Og forskning og statistikk konkluderer klart; allmenngjøringen har motvirket lønnsdumping. Selv om det fortsatt er arbeidsgivere som ikke følger norsk lov, verken på dette eller andre områder, får flertallet av arbeidsinnvandrerne lønn i tråd med allmenngjøringsforskriftene, eller mer. Samtidig ser vi at det ikke er nok, og at kampen mot sosial dumping ikke er vunnet. Mange av våre tillitsvalgte rapporterer om et arbeidsliv preget av kriminalitet hvor useriøse aktører vinner fram, om at økt bruk av innleie og underentrepriser har ført til svekket kvalitet og produktivitet, om at bransjer blir ødelagt, at kompetanse forvitrer, om språkproblemer og at det er vanskelig å organisere utenlandsk arbeidskraft. Problemene er store og urovekkende, selv om det varierer noe mellom bransjer hvor svart bildet er.
- 16 Det er altfor mange arbeidsgivere som utnytter sårbare arbeidstakere, som bruker smutthull i loven og som ikke er villig til å betale en krone mer enn de må. Noen av disse utsugerne er utenlandske, men mange er norske. Østutvidelsen av EU har gitt kyniske arbeids- og oppdragsgivere økt spillerom, og noen stiller spørsmålet om hvorvidt lavlønnskonkurransen bør temmes med sterkere grensekontroll. Men tidligere erfaringer har vist at det å koble regulering av arbeids- og lønnsvilkår med oppholds- og arbeidstillatelse gjør sårbare utenlandske arbeidstakere mer villige til å godta underbetaling og mindre villige til å ha noe med fagforeninger å gjøre. Også lenge før EU-utvidelsen var det bekymringsfull lav organisasjonsgrad i flere av våre bransjer, men arbeidsinnvandringen har tydeliggjort hvilke konsekvenser det kan ha. Vårt viktigste våpen mot sosial dumping og lavlønnskonkurranse er styrket organisering i alle bransjer og i alle grupper, både blant utenlandske og norske arbeidere. Sosial dumping er ikke en egenskap ved arbeidsinnvandrerne, men noe som skjer i vårt eget arbeidsmarked, ofte med norske bakmenn, og som direkte eller indirekte rammer oss alle.
- 17 **Fellesforbundet og EØS**
EØS-debatten både i fagbevegelsen og samfunnet for øvrig handler framfor alt om ulemper og fordeler ved EØS-avtalen, og om det er en rimelig balanse mellom de negative og positive konsekvensene. Når det gjelder næringsliv og økonomi, er hovedtemaet hvor store fordelene er, og om vi kunne klart oss like godt med en annen

form for handelsavtale, og hva slags alternative avtaler vi kan klare å oppnå. Mens på arbeidslivsområdet handler diskusjonen først og fremst om hvor store ulempene er, og om den norske arbeidslivsmodellen må vike for EUs regelverk. Rundt oss føres ofte diskusjonen uten forståelse for arbeidslivsperspektivet, eller omvendt; uten innsikt i næringslivets virkemåte. Slike enøyde diskusjoner er ikke mulige i Fellesforbundet, og det er ikke uten grunn at våre EØS-debatter er kraftige, aktive og nyanserte, og at de følges med så stor interesse langt utover våre egne rekker. Våre medlemmer bygger landet, og har mer enn noen andre sett konsekvensene av sosial dumping og lavlønnskonkurranse i hvitøyet. Våre medlemmer leverer høy kvalitet og produktivitet i konkurranseutsatt industri og kjenner på kroppen hvor avgjørende forutsigbare konkurransevilkår og tilgang til det europeiske indre markedet er for å vinne fram i den knallharde internasjonale konkurransen. Våre medlemmer har mer enn noen andre førstehånds erfaringer med negative og positive virkninger av EØS-avtalen. Denne vide innsikten og bredden av erfaringer preger Fellesforbundets debatter om Norges tilknytning til EU/EØS. De som vil ut av EØS vektlegger gjerne arbeidslivspolitikken, mens de som forsvare EØS er særlig opptatt av næringspolitikken. Men de aller fleste av våre tillitsvalgte er opptatt og berørt av begge perspektivene, uansett hva de grunnleggende sett mener om EU og EØS.

- 18 Det som særlig skaper sprik i EØS-debatten er om man tror at kampen mot sosial dumping *kan* vinnes så lenge Norge er med i EØS. Her er det store gap i vurderingene, og dette handler i bunn og grunn om det såkalte handlingsrommet. Legger EØS-avtalen så store begrensninger på hvilke tiltak Norge kan innføre at den må sies opp? Eller er det først og fremst på Stortinget og her hjemme problemet ligger?
- 19 Uansett hva Fellesforbundet konkluderer med i debatten om EØS, vil EØS-avtalen etter alt å dømme fortsatt være rammeverket vi opererer innenfor i overskuelig framtid. Kampen mot sosial dumping og forsvaret av det organiserte arbeidslivet må derfor fortsette med stor styrke. Vi må arbeide aktivt for å påvirke EU-regelverk som har betydning for oss, og vi må presse på for at handlingsrommet i EØS-avtalen utnyttes. Norske tariffavtaler og norsk arbeidslivslovgivning må ikke forringes som følge av EUs regler, eller av våre egne politikere. Dette har vært førende for arbeidet i hele landsmøteperioden, og må fortsatt være det framover.
- 20 Vi må kreve at den norske regjeringen utnytter de faktiske mulighetene på en langt mer kraftfull måte enn hittil. Det bør rettes skarpere søkelys mot hvordan norske myndigheter evner å påvirke utformingen av EUs regelverk og direktiver, og ikke minst hvordan vi innfører og praktiserer dette regelverket. Handlingsrommet begrenses også av ESA og EFTA-domstolens evne til å forstå norsk arbeidslivspolitik og praktiseringen av EUs regelverk innenfor våre rammer.
- 21 Fagbevegelsen må forlange en europapolitikk som har som mål å sikre både den beste markedsadgangen til Europa og det beste arbeidslivet i Europa. En god europapolitikk må bygge på en engasjert og kunnskapsrik debatt. Det er nå 25 år siden EØS-avtalen ble inngått. Nye generasjoner har kommet til, med nye forventninger og prioriteringer. Klimautfordringene stiller nye krav til internasjonalt samarbeid, samtidig som EU-samarbeidet har blitt dypere og omfatter et større mangfold av land enn for 25 år siden.
- 22 EØS-avtalen har sikret vårt eksportrettede næringsliv en full og forutsigbar markedsadgang til Europa. Brexit-prosessen i Storbritannia viser at det i dag neppe er et

realistisk alternativ å reforhandle de grunnleggende elementene i EØS-avtalen. Alternativet til EØS må derfor enten bygge på:

- WTO-regelverket og vår handelsavtale med EU fra 1973, som eventuelt kan utvikles til en handelsavtaleløsning tilsvarende avtalen mellom Canada og EU, eller
- fullt medlemskap i EU.

23 Vi trenger også mer kunnskap om:

- norske myndigheters evne og mulighet til å påvirke utformingen av EUs regelverk/direktiver
- norske myndigheter i tilstrekkelig grad utnytter mulighetene som ligger ved implementeringen, utformingen og praktisering av regelverket.
- hvorvidt ESA og EFTA-domstolens kompetanse innenfor arbeidslivsområdet er en hensiktsmessig del av EØS-avtalen, eller om dette kan løses på en bedre måte.

24 Fellesforbundet må derfor kreve at det gjennomføres en offentlig utredning om disse punktene, og som også viser hvilke alternativer vi har til dagens EØS-avtale, som samtidig vil sikre våre bedrifter en full og forutsigbar markedsadgang til Europa.

3.3 Uttalelse: "Verdens beste arbeidsliv for alle" – I-0013

- 1 Vi skal ha et arbeidsliv med anstendige og trygge vilkår for alle, uansett yrke, posisjon eller landbakgrunn. Flertallet av arbeidstakerne i Norge har fortsatt et godt arbeidsmiljø med stor grad av kontroll og innflytelse over egen arbeidssituasjon. Det skal vi ta en del av æren for. Samtidig har flere av forbundets bransjer alarmerende store innslag av useriøsitet og sosial dumping. Det er særlig arbeidsinnvandrere som rammes, og på sikt taper vi alle. Fellesforbundet skal derfor fortsatt stå i front i kampen mot sosial dumping.
- 2 Norge er et av verdens rikeste land, uten at det automatisk gir oss verdens beste arbeidsliv. Kampen for et seriøst arbeidsliv må føres kontinuerlig og på flere fronter: i politikken, mellom arbeidslivets parter og ute på arbeidsplassene. Det handler om å bekjempe løsarbeid, om å motvirke lavlønnskonkurransen og om å slåss mot kriminalitet og utnyttelse av arbeidsfolk. For å lykkes trenger vi et sterkt og velfungerende lov- og avtaleverk, myndigheter, bedrifter og tillitsvalgte som følger opp regelverket.
- 3 **Begrens bemanningsbransjen**
I 2015 vedtok landsmøtet at avtaleadgangen for innleie måtte heves til landsomfattende tariffavtale og at fast ansettelse skulle gi arbeidstakerne forutsigbarhet for når de skulle arbeide. Det må derfor betegnes som en seier når et flertall i stortinget bestående av AP, SP, SV, Rødt og Krf i juni 2018 vedtok lovendringer i tråd med Fellesforbundets krav. Bakgrunnen var økende politisk forståelse for at bemanningsbransjen har fått et faretruende sterkt fotfeste i norsk arbeidsliv. Innleie fra bemanningsforetak har blitt en vanlig metode, særlig for sysselsetting av utenlandske arbeidstakere. Problemet er ikke ordinære vikaroppdrag, men når innleie blir regelen heller enn unntaket, slik vi ser det i deler av byggenæringen og industrien.
- 4 Fellesforbundet har møtt det nye regelverket med vår egen mobilisering gjennom kampanjen #flere faste jobber. Den viktigste målsettingen er å sette egne tillitsvalgte i stand til å bruke regelverket på en måte som fremmer flere faste ansatte, tryggere jobber, kompetanse og medbestemmelse over bemanningspolitikken i egen bedrift. Erfaringene fra kampanjen må brukes aktivt i forbundets videre arbeid for å begrense omfanget av innleie i det norske arbeidslivet.
- 5 Bemanningsbransjens vekst og omfang utfordrer det organiserte arbeidslivet, og innleie fører til at arbeidsgiveransvaret pulveriseres. Faste og direkte ansettelser skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv, og det er derfor nødvendig med sterke og målrettede reguleringer og begrensninger. I bransjer og geografiske områder hvor det er nødvendig, må derfor forskriftsadgangen i arbeidsmiljølovens § 14-12 (5) tas i bruk, med sikte på et forbud mot innleie fra bemanningsforetak.
- 6 Etter at de fleste offentlige byggherrer nå stiller krav om fagarbeidere og lærlinger har også bemanningsbedrifter ønsket å bli lærebedrifter. Fellesforbundet har motsatt seg, og vil fortsatt motsette seg, dette. Landsmøtet mener at bemanningsforetak ikke kan oppfylle de kravene som stilles til lærebedrifter, spesielt fordi opplæringen vil skje ved utleie og hos «ukjente» tredjeparter.
- 7 Innleie fra bemanningsforetak utover lovens relativt strenge hovedregel er fra 2019 kun lovlig for bedrifter bundet av tariffavtale inngått med fagforening med innstillingsrett. Og bemanningsforetakenes uanstendige nulltimerskontrakter er nå blitt ulovlige. Men så

lenge brudd på regelverket ikke har konsekvenser, gir det useriøse aktører fritt leide. I verste fall kan situasjonen faktisk forverres, fordi seriøse bedrifter som følger reglene utkonkurreres. Det er derfor ytterst nødvendig at Arbeidstilsynet gis kompetanse til å føre tilsyn med vilkårene for innleie og kravet til likebehandling ved utleie fra bemanningsforetak. Landsmøtet mener at det er viktig at disse lovendringene går hånd i hånd med flere tilsyn, sterkere sanksjoner og ikke minst mer ressurser til tilsynsmyndighetene.

- 8 Bestemmelsen i arbeidsmiljøloven om kollektiv søksmålsrett for fagforeninger ved ulovlig innleie ble fjernet av Solberg-regjeringa i 2015. Bakgrunnen for bestemmelsen var nettopp behovet for sterkere kontroll med innleiereglene. Leiarbeiderne er ofte fremmedspråklige og med få ressurser til å reise sak på egne vegne. Den kollektive søksmålsretten ga fagforeninger i bedrifter med innleid arbeidskraft rett til å reise søksmål om lovligheten av slik innleie og om etterlevelsen av likebehandlingsprinsippet. I kampen mot useriøse aktører trenger vi en velfylt verktøykasse, og landsmøtet mener at bestemmelsen om kollektiv søksmålsrett må gjeninnføres.
- 9 Bemanningsforetakene har levd godt på at arbeidstakerne bærer all risiko, og har strittet imot innstramningene i arbeidsmiljøloven. Når lovgiver satte en stopper for faste ansettelser uten lønnsplikt mellom oppdrag, fikk arbeidstakerne i bemanningsforetak i stedet tilbud om små deltidsstillinger, med gjennomsnittsberegning av arbeidstida. Forbundets klare mål er at den avtalte stillingsprosenten skal gjenspeile den faktiske stillingsstørrelsen, hvilket oftest er 100 prosent i våre bransjer. Også ansatte i bemanningsforetak skal, i tråd med loven, ha en forutsigbar arbeidsplan som viser både arbeids- og friperioder. Dette skal forhindre at virksomhetene kan legge friperiodene til perioder uten oppdrag. Landsmøtet mener derfor at avtalen som er inngått mellom BNL og Fellesforbundet om at innleide til byggebransjen skal ha minst 80 prosents stilling, og at arbeidsplanen skal foreligge senest i desember året før, kan være et eksempel til etterfølgelse også for andre bransjer. Men selv om en del smutthull nå er tettet, tilsier erfaringen at vi skal være særdeles årvåkne og offensive også i perioden framover.
- 10 Arbeidsmiljølovens hovedregel (§ 14-12 (1)) om innleie er streng. Innleie fra bemanningsforetak kan kun brukes ved midlertidige behov i kortvarige og uforutsigbare situasjoner. Ønsker bedriftene å benytte innleie utover det, skal det avtales med tillitsvalgte (§ 14-12 (2)). Likevel ser vi en praksis hvor regelverket misbrukes og i noen tilfeller misforstås. Landsmøtet mener at myndighetene må møte dette med tiltak som sikrer en riktig og effektiv håndtering av regelverket. Det er også behov for klargjøring av regelverket for om innleie skjer fra en produksjonsbedrift eller et bemanningsforetak (§ 14-13).
- 11 **Styrk allmenngjøringsordningen**
 Det er nå 15 år siden Tariffnemnda fattet sitt første vedtak om allmenngjøring av tariffavtaler. Innenfor Fellesforbundets områder er det pr. i dag allmenngjøringsforskrifter for byggeplasser, skips- og verftsindustrien, jordbruk og gartneri, godstransport, turbil og hotell, restaurant og catering. Det er i hovedsak minstelønns- og reisebestemmelser som er allmenngjort. Allmenngjøring har blitt ett av våre viktigste verktøy i kampen mot sosial dumping, og forskning har vist at forekomsten av lavlønn ville vært langt høyere uten allmenngjøring. Gratispassasjerproblemet har heller ikke blitt større, slik mange fryktet. Samtidig må vi erkjenne at allmenngjøringslovens formål, nemlig å sikre utenlandske arbeidstakere likeverdige lønns- og arbeidsvilkår og å hindre

konkurransesvridning, ikke er fullt oppfylt. Årsakene til dette ligger både i lovens utforming, i hva som allmenngjøres og i hvordan forskriftene håndheves.

- 12 Fellesforbundet har i en årrekke stilt krav om styrking av allmenngjøringsordningen. I 2008 kom forskrift om informasjons- og påseplikt og innsynsrett, og i 2010 ble det innført solidaransvar, men siden har det stått stille. Tariffnemnda kan kun treffe vedtak om allmenngjøring dersom det er dokumentert at utenlandske arbeidstakere utsettes for sosial dumping. Landsmøtet mener grunnleggende sett at lovens dokumentasjonskrav bør fjernes og at det må være tilstrekkelig at en av partene i tariffavtalen krever allmenngjøring. Videre at vedtak om allmenngjøring må gjelde så lenge en av partene krever det, og uansett minst i to avtaleperioder. Fellesforbundet har gjennom årene tatt disse forslagene opp med både arbeidsgivermotpart og med ulike regjeringer uten å få gjennomslag. Det er derfor nødvendig også å se på andre måter for å gjøre ordningen mer forutsigbar og robust.
- 13 Forbundets etter hvert lange erfaring med allmenngjøring har gjort dokumentasjonskravet mer håndterbart, og de siste årene har ingen krav blitt avvist i Tariffnemnda på grunn av manglende dokumentasjon. Men vedtakene følger tariffavtalenes varighet, og forskriftene opphører dersom de ikke kreves videreført. Dette fører til mye ekstraarbeid, stadige omkamper og uforutsigbarhet. Landsmøtet mener derfor at loven må endres slik at allmenngjøringsvedtak varer inntil en av partene krever det endret eller opphevet, og at det da må dokumenteres at det ikke lenger er behov for allmenngjøring. Loven bør altså endres på en slik måte at bevisbyrden ved videreføring snus.
- 14 Allmenngjøringslovens bestemmelse om solidaransvar for oppdragsgivere skal sikre at arbeidstakerne i en kontraktkjede får utbetalt lønn i tråd med gjeldende allmenngjøringsforskrift. Ordningen har hatt positive virkninger, men bør forsterkes. Også byggherrer må omfattes, og det må kunne fremmes krav om lønn inntil 6 måneder etter forfallsdato.
- 15 I dag gjelder ikke allmenngjøringsloven på Svalbard. Sysselsettingen i næringer som er utsatt for sosial dumping øker på øygruppa (som hotell og restaurant), og det er verken praktiske eller juridiske grunner til å opprettholde dette unntaket. Loven må derfor gjøres gjeldende også på Svalbard.
- 16 EUs utsendingsdirektiv sier at på visse kjerneområder (som lønn), skal vertslandets regler gjelde, og ikke hjemlandet. I Norge vil dette eksempelvis være minstelønnsatser fastsatt i allmenngjøringsforskrifter. Den årelange konflikten om reise, kost og losji (RKL) i allmenngjøringsforskriften for verftsindustrien dreide seg om hvorvidt det var i tråd med EUs utsendingsdirektiv å kreve at utenlandske bedrifter på oppdrag i Norge dekker dette. Høsten 2018 lukket ESA saken mot Norge, og aksepterte dermed dagens forskrifter som fortsatt sikrer utsendte arbeidstakere dekning for RKL ved arbeid i Norge, på lik linje med norske arbeidstakere. Det reviderte utsendingsdirektivet skal implementeres i juli 2020. Norske myndigheter må utnytte handlingsrommet fullt ut og ha klare mål for at implementeringen skal styrke den norske allmenngjøringsordningen. Arbeidslivets parter må gis en sentral rolle i prosessene fram mot implementeringen.
- 17 I noen av forbundets bransjer er det stor avstand mellom avtalenes minstesatser og gjennomsnittslønna i bransjen. Lønnsstatistikken fra verftsindustrien og bygg viser at nesten alle har minstelønn eller mer, men at det er stor forskjell i lønnsnivå mellom

innenlandske og utenlandske arbeidere. Jo større forskjell mellom minstelønn og faktisk lønn i bransjen, jo mindre bidrar allmenngjøringsforskriftene til å skape likeverdige forhold. Forbundet bør derfor fortsatt ha skjerpet oppmerksomhet rettet mot overenskomstenes minstelønnsatser i årene framover.

- 18 Fellesforbundets viktigste verktøy mot lavlønnskonkurranse er å organisere og å tegne tariffavtaler. Fellesforbundet ønsker ikke en lovfestet nasjonal minstelønn, slik mange andre land har. Tariffavtalene skal danne grunnlaget for lønnsdannelsen, også for minstelønngulv som fastsettes gjennom lov og forskrifter. Da er det helt avgjørende at vi har en sterk og funksjonell allmenngjøringsordning.
- 19 **Sterkere tilsyn**
 Selv om et organisert arbeidsliv er grunnmuren i et seriøst arbeidsliv, er det også avgjørende at vi har tilsynsetater som har kompetanse på og ressurser til å håndheve regelverket. Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet, samt Statens vegvesens krimseksjon og kontrollenhet, står sentralt i arbeidet mot useriøsitet og sosial dumping, i tillegg til deres særdeles viktige rolle når det gjelder helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i norsk arbeidsliv. På tross av dette har Arbeidstilsynet de siste årene i realiteten opplevd kutt i bevilgningene. Landsmøtet frykter at dette ikke bare fører til en svekkelse av arbeidet med å ivareta arbeidsfolks liv og helse, men også kapasiteten til å utføre ordinære og løpende arbeidsoppgaver. Arbeidstilsynet er en krumtapp i kampen mot sosial dumping, og har fått store oppgaver på dette feltet. Det skal blant annet føres tilsyn og kontroll med alle allmenngjøringsforskriftene, og forhåpentligvis snart også med innleieregelverket. Situasjonen tilsier at Arbeidstilsynet må tilføres ressurser og kompetanse, og ikke svekkes. Dette er også viktig for at Arbeidstilsynet skal kunne ha en veiledende og preventiv rolle. Landsmøtet ønsker et sterkt, operativt og synlig Petroleumstilsyn og Arbeidstilsyn.
- 20 Fellesforbundet er opptatt av at offentlige myndigheter har både ressurser og virkemidler til effektiv bekjempelse av sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. I dette arbeidet inngår også et tett samarbeid med fagbevegelsen. Våre tillitsvalgte besitter en stor kompetanse på hva som skjer i arbeidslivet. Det er viktig at denne kompetansen kommer tilsynsetatene til del. Landsmøtet vil derfor jobbe for et enda bedre samarbeid i arbeidet for bedre helse, arbeidsmiljø og sikkerhet og kampen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.
- 21 Fra 2008 ble Arbeidstilsynet gitt hjemmel til å sanksjonere direkte mot virksomheter som bryter arbeidsmiljølovens bestemmelser. I 2013 fikk den rødgrønne regjeringa vedtatt å innføre bestemmelser om overtredelsesgebyr på brudd på arbeidsmiljøloven, allmenngjøringsloven, offentlige anskaffelser m.m. og tilhørende forskrifter. Overtredelsesgebyret kan utgjøre inntil 15 ganger grunnbeløpet i folketrygden og både Arbeidstilsynet og Petroleumstilsynet kan ilegge slike gebyr. Landsmøtet ser på dette som et godt virkemiddel både for å avskrekke og straffe arbeidsmiljøkriminalitet og sosial dumping. Likevel ser landsmøtet behov for et stadig arbeid for å utvikle ordningen med overtredelsesgebyr slik at den har best mulig effekt i arbeidslivet.
- 22 Siden 2015 er det etablert felles enheter med medarbeidere fra Arbeidstilsynet, NAV, politiet og Skatteetaten, kalt a-krimsentre. A-krimsentrene er viktige i arbeidet mot arbeidslivskriminalitet, men landsmøtet er likevel bekymret for om etatene har tilstrekkelige ressurser til det tverretatlige samarbeidet. Landsmøtet mener det skal være

a-krimsentre i alle politidistrikt. Det må også sikres at etatene som deltar i sentrene får tildelt tilstrekkelige ressurser og at taushetsplikten ikke forhindrer et effektivt samarbeid mellom etatene.

- 23 Kontrolletatene må sikres tilgang på relevant oppdatert informasjon om utenlandske bedrifter som utfører oppdrag i Norge. I dag har oppdragsbedriftene rapporteringsplikt til norske skattemyndigheter. Det bør utvikles en registreringsordning som også andre tilsynsmyndigheter kan dra nytte av i arbeidet mot arbeidslivskriminalitet.
- 24 **Forsvar transportnæringa**
Få næringer er under større press enn gods- og persontransporten. Dette er mobile næringer, med mobile arbeidstakere, som opererer i et marked med ekstrem priskonkurranse. Noe som igjen fører til aktiv dumping av lønns- og arbeidsvilkår, med kunder som i alt for stor grad vender det blinde øyet til.
- 25 EØS-avtalen legger føringer på norsk samferdselspolitikk, både gjennom regelverket for transport og den frie flyten i EUs indre marked. For yrkessjåfører betyr dette blant annet egne regler om kjøre- og hviletid, egne arbeidstidsbestemmelser, samt regler om yrkesutdanning og etterutdanning. For transportkjøpere er særlig regler knyttet til kabotasje – eksport/importkjøring, kjøring etter direktivet om kombinerte transporter, viktige momenter. I tillegg kommer mange tekniske bestemmelser knyttet til kjøretøy.
- 26 Noen av bestemmelsene har gitt positive utslag, som for eksempel når det gjelder å ivareta regler om rettferdig konkurranse, som bestemmelser om bruk av digital fartsskriver og felles bestemmelser om kjøre- og hviletid. Andre regler har bidratt til en klar svekkelse både av trafikksikkerhet og av arbeidstakernes lønns- og arbeidsvilkår i disse bransjene. Dette gjelder blant annet kabotasjebestemmelsene for turbuss og godstransport på veg. Skiftende regjeringer har i liten grad vært villige til å "tale EU midt imot", selv der fagbevegelsen tydelig har sagt fra om problemene.
- 27 Fellesforbundet skal si tydelig fra når medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår settes under press, enten dette skyldes press fra arbeidsgivere, lovreguleringer fra regjering og Storting eller nye/endrede regler fra EU som Norge blir bedt om å implementere som følge av EØS-avtalen. I alle Fellesforbundets bransjer er bedriftene også kjøpere av transporttjenester. Vi må derfor også bruke makten vi har gjennom hele verdi- og produksjonskjeden til å bekjempe useriøse aktører innenfor transportmarkedet.
- 28 **Fortsatt kamp mot useriøse aktører**
Det offentlige har som stor innkjøper et særdeles stort ansvar i kampen mot useriøse aktører. Kommuner, fylker og stat legger viktige føringer på innhold og forutsetninger for offentlige anskaffelser og anbud. Gjennom regler og standarder må det offentlige legge lista på et nivå som hindrer sosial dumping og setter nye standarder for seriøsitet hos leverandører. Dette er gjort i de anbefalte reglene for offentlige innkjøp fra byggenæringen fra partene sammen med KS, samt ved lokalt forsterkede krav som i Skiensmodellen, Telemarksmodellen og Oslomodellen, for å nevne noen. Dette har en positiv smitteeffekt på resten av næringslivet og tvinger aktører til å opptre seriøst. Modellene har alle det til felles at de setter krav som beveger næringslivet i riktig retning. Fellesforbundet skal fortsette arbeidet for at flere offentlige aktører baserer sine anbud og innkjøp på gode og strenge regler, og jobbe for at partene etablerer bransjevise

standarder og seriøsitetsregler for å forhindre sosial dumping og arbeidslivskriminalitet i offentlige kontrakter. Det samme vil gjelde for store private aktører.

- 29 Landsmøtet er bekymret for at useriøse aktører fortsatt har for stort spillerom i det norske arbeids- og næringslivet. Typiske metoder er triksing og forsøk på å organisere seg rundt regler for forsvarlig drift gjennom konkurs, fiktive selskap og opprettelse av datterselskap. Politimyndighetenes aktivitet mot konkursryttere må derfor styrkes, det må gis økte ressurser til ettforskning og påtale. Det må avdekkes om det er stråmenn som oppretter selskap for å overta etter en konkurs gjennom etterforskning og påtale av eventuelle kriminelle forhold, og gjennom saksbehandling i offentlige etater som for eksempel utsteder bevillinger.
- 30 Landsmøtet mener at NUF (norskregistrert utenlandsk foretak) er en selskapsform som kun bør brukes av større utenlandske selskap med reelle filialer eller avdelinger i Norge. Det er dokumentert svært grundig at de NUF-selskapene som ikke har reell aktivitet og hovedkontorfunksjon i utlandet ofte er fiktive selskapskonstruksjoner og står for betydelige skatte- og avgiftsunndragelser. Som følge av endringene i krav til revisjonsplikt og kapitalkrav har antall NUF-selskaper registret i Norge gått ned. Myndighetene bør utrede nærmere mulighetene for å kreve dokumentasjon på reell økonomisk aktivitet i NUF-selskapenes opprinnelsesland, både i og utenfor EØS.
- 31 De siste årene er minimumsgrensen for aksjekapital i aksjeselskap redusert til kr 30 000. Det gjør at det ofte er svært lite kapital i nystartede selskap og svært lav terskel for å starte aksjeselskap. Fellesforbundet mener dette ikke uten videre har bidratt til flere bærekraftige arbeidsplasser. Snarere tvert imot har det bidratt til mer useriøsitet. Særlig er det tilfelle i bedrifter med små krav til investeringer. Fellesforbundet vil arbeide for å øke grensen til minimum kr 100 000.
- 32 **Inkludering gjennom språkopplæring**
 Fellesforbundet fikk i tariffoppgjøret i 2014 gjennomslag for krav om at arbeidsinnvandreres muligheter for å lære seg norsk språk og norsk arbeidskultur må styrkes. Det er nå nedfelt i overenskomstene at partene skal arbeide for at arbeidsinnvandrere som sikter mot å bli en del av det norske arbeidsmarkedet, må få styrket sine grunnleggende ferdigheter i språk, sikkerhetskunnskap og arbeidskultur. Det er viktig at disse bestemmelsene blir brukt aktivt mellom partene på den enkelte bedrift.
- 33 Kompetansepluss (tidligere Basiskompetanse i arbeidslivet / BKA) er en tilskudsordning for opplæring i grunnleggende ferdigheter i blant annet lesing, skriving, regning og norsk. Virksomheter kan søke om penger gjennom ordningen, som skal bidra til at voksne får nødvendig kompetanse til å mestre krav og omstilling i arbeidslivet. Denne ordningen er viktig, og svært mange arbeidsinnvandrere benytter seg av dette og det må fortsatt jobbes med å styrke dette tilbudet ytterligere. Landsmøtet mener at retten til å kunne lære seg grunnleggende norsk og kunnskap om norsk arbeidskultur er viktig for å kunne fungere i det norske arbeidslivet og i samfunnet ellers. Ansvar for å lære seg dette må ligge både på den enkelte og bedriftene, men myndighetene må ha hovedansvar for å legge til rette for dette. Landsmøtet mener samtidig at det er viktig at Fellesforbundet bidrar til å spre kunnskap blant sine medlemmer og tillitsvalgte om dette tilbudet.

3.4 Uttalelse: "Internasjonal solidaritet i en usikker verden" – I-0014

- 1 Internasjonal solidaritet er viktigere enn noen gang. Faglige rettigheter angripes, og organisasjonsgraden går ned i de fleste land i verden. Retten til å organisere seg og å forhandle kollektivt er helt grunnleggende. For å stå imot den internasjonale kapitalen må vi ha en motmakt som er sterk nok til å sikre rettferdig fordeling av ressursene. Kun en organisert arbeiderbevegelse har potensial til å være denne motmakten.
- 2 Fagbevegelsen er internasjonal. Selv i Norge møter vi utfordringer, men i begrenset grad sammenliknet med fagbevegelsen i nesten alle andre land i verden. Samtidig som det er viktig å verne om våre opparbeidede rettigheter, er det viktig å bidra til at fagbevegelsen i andre land kan bygge ut sine. Dersom arbeidere i andre land mister sine rettigheter, blir det med tiden vanskeligere for oss å opprettholde våre. Derfor kan vi ikke sitte stille og se på at faglige rettigheter blir trampet på i andre land. Fellesforbundet må arbeide aktivt sammen med den globale fagbevegelsen for å styrke rettighetene verden over.
- 3 I våre umiddelbare nærområder er det viktig at vi bidrar til god organisering. Fellesforbundet har siden 2007 støttet og samarbeidet med det latviske bygningsarbeiderforbundet (LBNA, tidligere LCA), de siste årene innenfor rammeverket av det baltisk-nordiske prosjektet Baltic Organizing Alliance (BOA). Også gjennom UNI Global har det Sentraleuropeiske senteret for organisering (COZZ) bidratt til å styrke organisering blant flere fagforeninger i Europa. Fellesforbundet må fortsette å bidra til arbeidet med organisering i Europa.
- 4 I USA blir organisering aktivt motarbeidet av myndigheter og arbeidsgivere i en grad som er helt uakseptabel. Mange store norske konsern har produksjon i USA, og Fellesforbundet vil arbeide for å sikre at disse ikke motarbeider organisering. Dette kan vi gjøre gjennom globale rammeavtaler med konsernene, gjennom direkte kontakt med våre tillitsvalgte i konsernene og ved god kontakt med de amerikanske forbundene som representerer de aktuelle bransjene. Fellesforbundet krever at alle norske konsern tar med seg god virksomhetspraksis fra Norge, herunder modeller for samarbeid med ansatte og tillitsvalgte. Norske konsern skal være positive til organisering og kollektive avtaler, både i amerikanske bedrifter og ellers i verden.
- 5 Siden den tragiske katastrofen på Rana Plaza i Bangladesh i 2013, der 1 100 arbeidere mistet livet da fabrikken de jobbet i kollapset, har verdensopinionen fått øynene opp for de uakseptable forholdene for tekstilarbeidere. Etter Rana Plaza-ulykken lykkes IndustriAll å presse fram inngåelsen av Bangladesh Accords. Det er en avtale mellom globale klesprodusenter, butikkjeder og fagforeninger om å bedre sikkerheten på fabrikkene. Avtalen ble fornyet i 2018. Den globale industriarbeiderføderasjonen IndustriAll har jobbet med disse utfordringene i flere år og Fellesforbundet må fortsette å støtte opp under dette arbeidet.
- 6 En annen industri som sliter med ekstreme lønns- og arbeidsforhold er skipsopphugging. Det er fremdeles mange som omkommer i Sør-Asia under arbeidet å hugge opp skipene. Norge har en av verdens største flåter og mange av skipene som drives direkte eller indirekte fra Norge hugges til slutt på strendene i Pakistan, India, Bangladesh og Tyrkia. Norge må bruke nasjonale virkemidler for å forhindre at skip som bygges med norsk støtte havner på disse strendene. Fellesforbundet har engasjert seg for at flere

skipsnasjoner skal ratifisere Hong Kong-konvensjonen om sikker og miljømessig forsvarlig gjenvinning av skip. Dette arbeidet må fortsette.

- 7 Store internasjonale arrangement og idrettsmesterskap krever enorme investeringer i infrastruktur. Dette er et godt utgangspunkt for å kreve faglige rettigheter for arbeiderne på prosjektene. Bygningsinternasjonalen (BWI) har satset mye på OL og fotball-VM som grunnlag for kampanjer for faglige rettigheter i arrangørland som Brasil, Russland og Qatar. Kampanjen knyttet til fotball-VM i Qatar har fått spesielt mye oppmerksomhet og myndighetene er blitt presset til å endre deler av sitt lovverk. Fellesforbundet har engasjert seg aktivt i dette arbeidet, og vil fortsette med det i landsmøteperioden. Fellesforbundet krever at de som bygger infrastrukturen til disse store arrangementene har grunnleggende faglige rettigheter, og vil vurdere aksjonsformer ved ethvert arrangement som ikke oppfyller disse kravene.
- 8 I noen deler av verden er det ikke nok å kjempe for faglige rettigheter. Den israelske okkupasjonen av palestinske områder viser ingen tegn til å avta, snarere tvert imot. I Hebron har den israelske regjeringen sagt opp avtalen til observatørene i byen. Ved begge valg i 2019 har Israels statsminister Netanyahu lovet ytterligere utvidelse av bosettinger og annektering av palestinsk land, noe som gjør en tostatsløsning vanskelig, om ikke umulig. Fellesforbundet krever at den norske regjeringen anerkjenner Palestina som selvstendig stat. Norske myndigheter må legge til rette for en internasjonal boikott av israelske varer produsert på okkupert palestinsk område. Statens pensjonsfond utland må trekke seg ut av alle investeringer som støtter okkupasjonen. Den folkerettsstridige muren må rives.
- 9 På samme måte som Palestina er okkupert av Israel, er Vest-Sahara okkupert av Marokko. Vest-Sahara er Afrikas siste koloni. Også denne okkupasjonen er i strid med folkeretten. Når et folkerettslig grunnlag foreligger, må Vest-Sahara anerkjennes som en selvstendig stat. I mellomtiden må Norge jobbe for en internasjonal boikott av marokkanske varer produsert i Vest-Sahara. Statens Pensjonsfond utland (Oljefondet) må trekke seg ut av alle investeringer som støtter okkupasjonen.
- 10 Kampen mot ekstremisme har alltid stått sentralt i arbeiderbevegelsens historie. I dag ser vi voksende høyreekstremisme i Europa og ellers i verden. Hvordan vi som samfunn svarer på fremveksten av slike krefter sier mye om oss. Vi har svart med åpenhet og demokrati. I tillegg til å øke politiets ressurser og kompetanse om ekstremisme, mener Fellesforbundet at ekstremisme må bekjempes gjennom økt kunnskap og engasjement i befolkningen.
- 11 Fellesforbundets internasjonale solidaritetsengasjement strekker seg lenger enn til faglige rettigheter. Demokrati, rettferdig fordeling og organisering er viktige verdier for alle og en forutsetning for god faglig aktivitet. Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon og Fellesforbundets prioriterte samarbeidspartner. Norsk Folkehjelp er en bred solidaritetsorganisasjon som er ledende på flere felt. Organisasjonen er en av verdens ledende humanitære mine- og eksplosivrydder og en av de viktigste ressursene i den nasjonale beredskapen i Norge. Norsk Folkehjelp har i tillegg organisasjons- og utviklingsprosjekter i rundt 38 land og utgjør i flere av disse en avgjørende forskjell.

- 12 Samarbeidet mellom Norsk Folkehjelp og Fellesforbundet er godt, med samarbeidsprosjektet i Sør-Afrika som en spydspiss. I 2017 vant den sør-afrikanske fagforeningen CSAAWU Arthur Swenssons pris for faglige rettigheter. Landsmøtet mener det er viktig å videreutvikle samarbeidet også på lokalt nivå. Fellesforbundets medlemmer, klubber og avdelinger bør engasjere seg i Norsk Folkehjelps arbeid både lokalt og sentralt. Økonomisk støtte som gis fra avdelinger og klubber bør fortrinnsvis gå til Norsk Folkehjelps arbeid, og lokalt bør klubber og avdelinger vurdere å melde seg kollektivt inn i Norsk Folkehjelp og være synlige støttespillere i deres aktiviteter. Norsk Folkehjelp er en organisasjon Fellesforbundets landsmøte er stolt av, føler tilhørighet til og ønsker å vise fram.

3.5 Uttalelse: "Klima for verdiskaping" – I-0015

1 **Våre felles klimaforpliktelser**

Menneskeskapt aktivitet bidrar til klimaendringer og utslipp av klimagasser. Disse utslippene må reduseres. Ingen kan forholde seg passiv til dette, verken som innbyggere eller ansatte i bedriftene i de ulike næringene vi har. Det betyr at både jobb og privatliv må bli mer klimavennlig og bærekraftig. Norge er et lite land, men vi må gjøre det vi kan for å kutte våre egne utslipp. Et viktig bidrag er å utvikle løsninger for utslippsreduksjon som kan tas i bruk verden over. Innsatsen må intensiveres for å nå vårt nasjonale mål om kutt i klimagassutslipp på 40 prosent innen 2030.

2 Fellesforbundet slutter opp om klimaavtalen som ble inngått i Paris 2015. Det betyr at vi må kutte i våre CO₂-utslipp både nasjonalt og ikke minst gjennom det klimasamarbeidet vi har med EU. De globale klimautslippene må drastisk ned dersom vi skal kunne begrense temperaturstigningen til mellom 1,5 og 2 grader i 2050.

3 Klimamålene kan nås ved å elektrifisere samfunnet basert på fornybar kraft, effektivisere og redusere energibruken, samt satse på karbonfangst og lagring knyttet til industriproduksjon. En vellykket global klimapolitikk vil føre til lavere olje- og gassforbruk. Petroleumsnæringens andel av sysselsetting og økonomi vil bli mindre. Det understreker behovet for omstilling både av eksisterende og utvikling av nye næringer.

4 Norge er i dag blant de beste i verden når det gjelder bærekraftig produksjon, men vi må videre. Både i en nasjonal, europeisk og global sammenheng vil det viktigste bidraget Norge kan gjøre for klimamålene være å realisere fullskala karbonfangst og lagring. I tillegg må mulighetene for å utnytte fanget CO₂ industrielt benyttes.

5 **En realistisk og rettferdig klimapolitikk som gir legitimitet**

Brundtland-kommisjonen definerte bærekraftig utvikling for FN på slutten av 1980-tallet. Den hviler på tre pilarer; økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljø. Omstilling i industrien er en forutsetning for å nå klimamålene. Norsk industri har gjennom mange år drevet teknologiutvikling med økt produktivitet og redusert belastning på klima og miljø som resultat. Denne innsatsen må styrkes og framover må produksjonsprosessene forbedres samtidig som nye løsninger utvikles som fører oss raskere til et lavutslippssamfunn. Hensynet til klima og miljø berører alle våre næringer. Den omstillingen må vi gjøre samtidig som vi opprettholder velferdsstaten vi har bygget opp gjennom inntekter til fellesskapet med gode og trygge arbeidsplasser også i fremtiden. Noe annet vil ikke være sosialt eller økonomisk forsvarlig. Vi må også tåle å se hvordan vår velferd blir til.

6 Klimaomstillingen må være rettferdig. Landsmøtet mener reelt partssamarbeid og medvirkning i omstillingsprosesser er en forutsetning for å få oppslutning om nødvendige endringer. Velferdsstatens sikkerhetsnett, bedriftsdemokrati og Hovedavtalens bestemmelser gir tryggere rammer for dette. Det er når samfunnet og bedriftene drar i samme retning at vi kan få til de gode resultatene. Slik legger vi grunnlaget for et bærekraftig og rettferdig lavutslippssamfunn, med gode arbeidsplasser for alle.

7 **Det er våre jobber som kutter utslipp**

Hver dag bidrar Fellesforbundets medlemmer til at industri og næringsliv utvikler seg i

mer bærekraftig retning med et lavere miljø- og klimaavtrykk. Det handler eksempelvis om ny teknologi som tas i bruk, endring i hvordan arbeidet utføres, hvilke produkter og innsatsfaktorer som benyttes, transportløsninger, energibesparing, gjenbruk og avfallshåndtering.

- 8 I Norge har vi en godt innarbeidet arbeidslivskultur der vi snakker sammen for å løse utfordringer. Den selvstendige, kompetente arbeideren utvikler og bidrar daglig til smartere løsninger. Det å ta vare på og videreutvikle denne kulturen for arbeidstaker-medvirkning er en forutsetning for at Norge skal nå sine klimamål. Det gir aksept for omstilling, samtidig som det effektiviserer den.
- 9 Hensynet til miljø og klima griper inn i alle bransjene Fellesforbundet organiserer. Det er ulike muligheter og behov i omstillingen som bransjene vil gjennom. Derfor vil forbundet framover jobbe med videre oppfølging for forbundets bransjer. En målrettet satsing på forskning og utvikling må til på felt hvor den teknologiske utviklingen ikke har nådd et kommersielt nivå og hvor Norge har komparative fortrinn. I tillegg trengs tilgang på kapital og industrielle partnere som kan kommersialisere forskningsresultatene i Norge. Faste ansatte med høy kompetanse i alle ledd i hele verdikjeder, er et av norsk arbeidslivs fremste konkurransefortrinn. Samtidig er det en viktig årsak til at vi er gode på å omstille oss. God og riktig utdanning og livslang læring styrker produktiviteten og hever kvaliteten. Samtidig blir vi som samfunn bedre i stand til å kunne utvikle og benytte ny teknologi, som er kjernen i mer klimavennlige løsninger. Koblingen mellom den erfaringsbaserte kompetansen i bedriftene og forskningen må styrkes.
- 10 **Etablering av en gjenvinningsindustri som gir arbeidsplasser og utslippsreduksjon**
Siden 1970 har det globale ressursforbruket tredoblet seg. Denne utviklingen kan ikke fortsette i en verden med nærmere 10 milliarder innbyggere, hvorav 3 milliarder flere er middelklassekonsumenter i 2050. I tillegg vil klimarisiko og tap av biologisk mangfold kunne føre til alvorlige ressursutfordringer. For å unngå økte priser på råvarer, brudd i verdikjeder og manglende ressursgrunnlag for sunn vekst i økonomien, må overgangen til gjenvinning og gjenbruk skje raskt. Derfor må vi realisere en gjenvinningsindustri for verdifulle materialer slik at samfunnet kan bli mer klimavennlig og bærekraftig.
- 11 EU er en driver for slike tiltak. Grunnlaget er mulighetene for vekst, arbeidsplasser og sikring av ressurser. EUs handlingsplan setter søkelys på hele verdikjeden, både på produksjon, forbruk og gjenvinning av materialer og avfall, både industrielt og på den enkelte arbeidsplass. Landsmøtet mener dette gir et stort potensial for arbeidsplasser og verdiskaping. Det må lages en nasjonal strategi for økt kunnskap, bevissthet og realisering av betydningen av gjenbruk og gjenvinning i Norge.
- 12 Landsmøtet mener at plastforsøpling og spredning av mikroplast er en miljøutfordring som må løses. Norske myndigheter må både vektlegge internasjonalt arbeid og gjennomføre tiltak nasjonalt. Innføring av nye krav og virkemidler i Norge må følge samme tidsløp og samme vilkår som i EU. Næringslivet er en del av løsningen og må ha likeverdige rammevilkår som våre europeiske konkurrenter og handelspartnere.
- 13 **Vi må satse nasjonalt for å lykkes globalt**
Handel med andre land er lønnsomt og nødvendig for Norge. Nesten halvparten av det vi produserer går til eksport. Vi lever av å selge fisk og industriprodukter, olje og gass,

papir, hotellopphold og reiselivsopplevelser, for å nevne noe. Disse eksportinntektene brukes til å importere alt fra biler og bananer til utenlandsreiser, telefoner og klær. Denne handelen gir rom for ressurser til offentlig velferd.

- 14 Landsmøtet mener forutsigbarhet for de grunnleggende rammebetingelsene er avgjørende for industri- og næringslivssatsing i Norge. Det dreier seg om ansvarlig økonomisk styring, rente- og valutapolitikk, regulert handel, markedsadgang og den norske modellen. I tillegg må Forsvaret sørge for sikkerhet og beredskap, og trygge våre verdier. Det danner grunnlag for det samfunnet vi har utviklet og som vil være avgjørende for å sikre høy verdiskaping og arbeidsplasser også i fremtiden.
- 15 Med forutsigbarhet for disse grunnleggende betingelsene må det også føres en aktiv næringspolitikk. Politiske rammebetingelser som forskning og utvikling, kapitaltilgang, virkemiddelapparat, kompetanse og utdanning, offentlige tjenester, sivil- og forsvarsanskaffelser, reguleringer, eierskap, tilgang til energi og andre virkemidler bidrar til å styrke norsk næringsliv og skape gode arbeidsplasser.
- 16 Landsmøtet vil understreke at næringslivet, industrien og Forsvaret har behov for å rekruttere arbeidstakere med rett kompetanse for fremtidens behov. Da kan vi ikke nøye oss med halvparten av rekrutteringsgrunnlaget i befolkningen. Fellesforbundet vil jobbe for at flere velger å utdanne seg for våre bransjer. Vi skal sammen med arbeidsgiverne bidra til å inkludere, ivareta og tilrettelegge for begge kjønn.
- 17 **Klimautfordringen er global, men må løses lokalt**
Landsmøtet mener det skal legges til rette for et mangfoldig arbeidsliv over hele landet. Det er særlig i distriktene vi høster, utvinner eller foredler naturressursene vi trenger selv eller selger til andre. Klimaløsningen ligger i å utvikle og forbedre industrien som gir oss de ressursene både vi og verden trenger.
- 18 Reiselivsnæringen er et av områdene som i flere landsdeler har særlige forutsetninger for å lykkes. Dette må gjøres gjennom økt fokus på en bærekraftig kultur- og opplevelsesbasert næringsutvikling. Den eneste som gir levedyktige distrikter er tilrettelegging for flere lønnsomme helårs arbeidsplasser.
- 19 Landsmøtet vil peke på at distriktene må ha et mangfoldig arbeidsliv og tiltrekker seg mennesker med ulik kompetanse. En kombinasjon av private og offentlige arbeidsplasser gjør det enklere for familier å etablere seg i områder utenfor de største byene. En stor andel av industrien ligger i distriktene med et stort potensial for økt verdiskaping og flere arbeidsplasser. Landsmøtet mener at de statlige arbeidsplassene i regionene bør opprettholdes og understreker behovet for å legge til rette for næringsutvikling over hele landet.
- 20 Landsmøtet er av den oppfatning at næringsutviklingen knyttet til olje- og gassnæringen i nord vil bli enda sterkere i årene som kommer, og mener virksomhet offshore skal gi ringvirkninger på land, komme næringslivet til gode og slik bidra til verdiskaping og sysselsetting i hele landet.
- 21 **Gjennom industriens konkurransekraft finner vi klimaløsninger**
Landsmøtet slutter opp om Fellesforbundets 10 industribud.

- 22 Landsmøtet mener det er bekymringsfullt at fastlandsindustriens andel av verdiskapingen nå er nede i 7 prosent, mens den hos våre europeiske handelspartnere og konkurrenter ligger på omlag 17 prosent med mål om 20 prosent. Landsmøtet mener at Norge må ha en tydelig ambisjon om å øke industriens andel av verdiskapingen dersom vi skal kunne bevare og utvikle det norske velferdssamfunnet videre. Da må vi også ta våre ressurser i bruk. Landsmøtet mener at en større andel av oljepengebruken i statsbudsjettet må prioriteres til industri- og næringsformål. I tillegg mener landsmøtet at det bør opprettes et eget industridepartement.
- 23 Det betydelige handelsunderskuddet for Fastlands-Norge må møtes med en mer offensiv politikk for bygging av industri. Vi må sørge for å ha næringer i Norge som kan bære sysselsetting med det kostnads- og velferdsnivået vårt samfunn forutsetter. Forskningspolitikken må stimulere til innovasjon som fremmer verdiskaping og bidrar til framtidsrettede arbeidsplasser i Norge. Den største innsatsen må rettes mot næringer der vi har ledende posisjoner, som marin og maritim sektor, offshore-/petroleumsnæringen, fornybar energi, klimaeffektive bygg og skogbaserte næringer.
- 24 Industrien har gjennom årene tilpasset seg stadig strengere miljøkrav, noe som har gjort oss konkurransedyktige. Utvikling av miljøteknologiske tjenester og produkter bidrar ikke bare til å møte klimautfordringer, men også til å bygge nye og framtidsrettede markeder og arbeidsplasser. Landsmøtet mener at den vareproduserende industrien og foredling av biologiske råstoffer bør løftes opp til strategiske satsinger i Norge. I tillegg bør potensialet for leverandørindustriens leveranser til prosessindustrien utnyttes bedre og gi grunnlag for flere arbeidsplasser og økt verdiskaping.
- 25 Landsmøtet legger til grunn at ved utlysning av anbudskonkurranser for oppdrag enten det er på sokkelen eller på fastlandet, må norsk industris styrker vektlegges i utformingen og tildelingen av oppdrag. Kontraktene må utformes slik at de norske leverandørenes evne til leveringspresisjon, byggetid og klimakrav får en reell og riktig verdi. Kriterier for ordnede arbeidsvilkår, kompetanse og HMS må vektles høyere i anbudskonkurranser.
- 26 **Klimaomstilling – ikke klimautflagging**
Nedleggelse, omstilling og utvikling av næringslivet er ikke noe nytt for våre medlemmer. Samtidig kan det være dramatisk både for den enkelte og for lokal-samfunnet når det skjer. Arbeidsplassen er en viktig del av livet og omveltninger og endringer skaper usikkerhet. Det er derfor viktig at omstilling og eventuelle nedleggelse skjer på en best mulig og åpen måte, som inkluderer grundig vurdering av alternativer. Det er uansvarlig av Solberg-regjeringen å fjerne omstillingsloven. Landsmøtet mener den avgjørelsen må reverseres og at omstillingsloven må styrkes.
- 27 Vi kan bidra til å kutte utslipp i virksomheter som ligger i Norge. Flyttes de ut av landet mister vi denne muligheten. Norsk industri er i all hovedsak basert på fornybar kraft, derfor er EUs ordning med CO₂-kompensasjonen avgjørende for å motvirke utflytting av industri til land som ikke tar klimatrusselen på alvor. Det må ikke skapes usikkerhet om CO₂-kompensasjon for norsk industri.
- 28 **Nasjonalt eierskap til nødvendig klimaomlegging**
Landsmøte mener det er avgjørende at strategisk viktige bedrifter beholder en sterk

forankring i Norge. Betydningen av dette vil tilta i styrke med stadig mer spesialisering og global handel.

- 29 Landsmøtet mener at når det kommer til de langsiktige strategiske valgene betyr det noe om eieren og hovedkontoret befinner seg i utlandet eller i Norge, også for klima. Vi har få store private industrielle eiermiljøer eller kapitaleiere i Norge som har vilje og evne til å sikre et nasjonalt eierskap i store og strategisk viktige bedrifter. Landsmøtet mener at en statlig medvirkning må til dersom vi skal evne å sikre et nasjonalt forankret eierskap innenfor våre strategiske næringer.
- 30 Fellesforbundet ønsker et sterkt felles eierskap over naturressurser og infrastruktur. Målet er å opprettholde en sterk offentlig eierandel. Landsmøtet mener vannkraftproduksjon og linjenett skal være i offentlig eie og at hjemfallsretten må bestå. Med staten som aktiv eier skal Statkraft være pådriver og kompetanseledende for økt produksjon av fornybar energi.
- 31 Landsmøtet mener at den statlige eierandelen bør opprettholdes i viktige selskaper innenfor våre strategiske næringer. Landsmøtet mener i tillegg at den statlige eierskapsforvaltningen må videreutvikles gjennom etablering av en ny eierskapsmodell for å sikre nasjonal forankring av hovedkontorfunksjon. Med hovedkontor følger viktige stabsfunksjoner, forskning og utvikling, beslutninger om produksjonssted og innkjøp fra underleverandører. Det er viktig for ringvirkninger og norsk arbeidslivskultur. Vår modell vil samtidig bidra til å stimulere privat norsk kapital til å medvirke til at strategisk viktige bedrifter beholder en sterk forankring i Norge.
- 32 **Det er nå det må investeres i fremtiden**
Mange norske bedrifter opererer i markeder med store muligheter, hvor kravet til endringstakt og klimainnovasjon er stor. Andre bedrifter opplever fallende markeder, og hvor omstilling og utvikling av klimavennlige løsninger er helt nødvendig. Felles for mange av disse bedriftene er at de har godt kvalifisert arbeidskraft, men mangler tilgang på kapital til videre satsing. Alt for ofte ser vi at slike bedrifter enten kjøpes opp av utenlandske eiere, flagges ut eller legges ned. Tilgang på industrielt rettet kapital er avgjørende for å sikre norsk industri framtidig klimavennlig vekst og sysselsetting.
- 33 Landsmøtet mener det er et hull i det eksisterende virkemiddelapparatet for utvikling og omstilling av større og modne bedrifter. Felleskapets ressurser må brukes på en bedre måte for å skape nye, framtidsrettede og bærekraftige arbeidsplasser. Det er behov for å understøtte store industriutviklingsprosjekter med til dels lange tidsløp med forutsigbar tilgang på tålmodig kapital. Gjerne i et samarbeid mellom statlig og privat kapital, som evner å kombinere miljøteknologi og internasjonal konkurransekraft.
- 34 **Mer fornybar kraft er nødvendig for et grønt skifte**
Norge har bygget opp en konkurransedyktig kraftforedlende industri basert på fornybar kraft. Landsmøtet mener norsk energiproduksjon og energibruk skal baseres på utnyttelse av energikilder i tråd med en bærekraftig utvikling og i et globalt perspektiv. Vår ambisjon er å bygge mer klimavennlig industri. Denne ambisjonen og målet om å elektrifisere samfunnet tilsier behov for mer fornybar kraft. Vi kan ikke belage oss på å importere kraft fra Europa.

- 35 I følge Statnetts beregninger krever elektrifisering for å kutte 40 prosent av klimagassutslippene økt forbruk med 30-50 TWh. Nesten all norsk kraftproduksjon kommer i dag fra vannkraft. Denne produksjonen vil svinge fra år til år, avhengig av temperatur og nedbørmengde. Ny produksjon og et mer energieffektivt forbruk vil gi tilgang på mer kraft. Disse mulighetene må utnyttes.
- 36 Forutsigbar tilgang på kraft er viktig for en framtidsrettet industriell utvikling i Norge. Kraftprodusentene må stimuleres til å modernisere og kontinuerlig oppgradere eksisterende anlegg. Det bør gjøres endringer i lovverket for å pålegge kraftselskapene å investere i beste tilgjengelig energieffektiv teknologi. Kraftig satsing på energi-effektivisering, økt kraftproduksjon gjennom opprustning av eksisterende anlegg, utbygging av nye anlegg der det ligger til rette for det, samt et forsterket linjenett, er viktige tiltak for å øke tilgangen på kraft til stabilt konkurransedyktige priser og redusere prisforskjellene mellom regionene. Det må utvikles en likeverdig nettariff i regional- og sentralnettet for store forbrukere, lik den modellen som i dag gjelder for sentralnettet.
- 37 Landsmøtet er positive til skånsom utbygging av vindkraft på land. Utbygging av vindkraft bidrar til å sikre energi til eksisterende arbeidsplasser, samtidig som det legger grunnlag for nye. Norsk leverandørindustri bør ha ambisjoner om økte markedsandeler innen vindkraft, både til lands og til havs. Samtidig ønsker vi å ta vare på urørt natur og arts mangfold. Det er avgjørende at konsesjonssystemet er solid, slik at vi finner den rette balansen mellom bruk og vern.
- 38 Havvind er allerede i dag en global industri og leverer ren kraft til danske, britiske, nederlandske og tyske husholdninger og bedrifter. Norges konkurransefordel i havvind er først og fremst knyttet til et halvt århundre med offshorevirksomhet, og kompetansen som er bygget opp i verftsmiljøer langs kysten vår. Denne kompetanse må vi evne å utvikle og bygge videre på, slik at utviklingen av havvind kan bidra til ny industri.
- 39 **Energieffektive bygg og byggeplasser**
Landsmøtet mener det må jobbes videre mot målet om utslippsfrie byggeplasser både av hensyn til klima og luftkvaliteten. Landsmøtet viser til at byggenæringen har et stort potensial for energisparing, og nye byggeforskrifter stiller høye krav til energi-effektivitet. Like viktig er den eksisterende bygningsmassen, der mange bygg med høyt energibehov er modne for renovering. Også utslipp fra produksjon av byggematerialer og oppføring av bygg må reduseres. Livsløpsanalyser for bygg og materialer må inngå i kravspesifikasjonene, og arbeidet med utslippsfrie byggeplasser må videreføres. Enovas tilskuddsordninger må i tillegg bidra til å fremme seriøsitet i byggebransjen.
- 40 **Utvikling og utveksling av energi - viktig for Norge og for klima**
Landsmøtet er positive til internasjonalt samarbeid om utvikling og utveksling av energi, ikke minst av hensynet til klima. Norge er også tjent med et samarbeid ut fra vår egen forsyning. Det gir oss mulighet til å importere strøm i tørre perioder og eksportere i våte perioder. Alternativet er større variasjon i pris som først og fremst vil ramme husholdningene, men også industri med spotprisavtaler. Vi har derfor hatt kraftutveksling med andre land helt siden 1960-tallet og det har tjent oss godt. Først hadde vi samarbeid og utveksling med andre nordiske land, og senere med EU-land. Norge er således tett integrert i EUs energipolitikk, samtidig som vi har beholdt vår selvråderett over kraftressursene og infrastruktur.

- 41 Fellesforbundet mener at overføringskabler til utlandet bare skal kunne eies av fellesskapet gjennom staten og brukes til det beste for det norske folk. Landsmøtet mener at bygging av utenlandskabler skal vurderes i en norsk samfunnsøkonomisk sammenheng. Kraft skal fremdeles være en konkurransefordel for norsk industri. Det må derfor ikke godkjennes flere kabler til utlandet før erfaringer med konsekvensene av de to kablene som er under bygging er høstet. Søknaden om konsesjon om bygging av den private NorthConnect-kabelen må ikke innvilges.
- 42 Landsmøtet betrakter ACER som et koordineringsorgan for drøfting av energispørsmål og utveksling av informasjon mellom landene i Europa. Fellesforbundet mener at Norge som en energistormakt er tjent med å delta i koordineringen av energispørsmål i Europa. Det gjelder ikke bare i spørsmål knyttet til el-markedet, men også regelverksutviklingen knyttet til gass. Nær all gass produsert på norsk sokkel eksporteres i rør til Europa. Spørsmål om infrastruktur og gassmarkedet er derfor viktig for Norge å ta del i.
- 43 For landsmøtet er det helt uaktuelt å akseptere at EU eller ACER får mandat til å kunne pålegge Norge bygging av nye utenlandskabler. Da mener landsmøtet at Norge må trekke seg fra samarbeidet i ACER. Beslutninger om bygging av utenlandskabler er en avgjørelse som suverent skal vedtas av norske styresmakter også i fremtiden.
- 44 **Leverandører av klimaløsninger nå og i fremtiden**
Landsmøtet mener at det er den verdensledende kompetansen vi i dag har innenfor verkstedsindustrien som kan ta oss framover mot vårt felles mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Leverandørindustrien er bygget på vår samlede havbaserte kompetanse fra fiskeri og maritim aktivitet til offshore olje og gass. Petroleums-klyngen omfatter hele verdikjeden fra utdanning, forskning og utvikling til myndighetenes ressursforvaltning. Over 200 000 arbeidstakere i samtlige av landets kommuner har direkte eller indirekte sitt daglig virke innenfor denne næringen. Landsmøtet mener at denne industrien må videreutvikles, ikke avvikles. Teknologien herfra skaper nye verdier og leverer nye løsninger til andre næringer.
- 45 Landsmøtet vil understreke at industriutvikling ikke er noe man bare kan vedta, men må utvikles gjennom lønnsom aktivitet, om vi skal nå lavutslippssamfunnet. I dag utvikler store deler av norsk fastlandsindustri seg i et samspill med olje- og gassindustrien. Norske verft har i lang tid utviklet skip til krevende maritime operasjoner for offshoreindustrien. Teknologien fra offshore skaper nå nye muligheter innen havbruk. I tillegg gir den store ringvirkninger til andre næringer, som hotell- og restaurant og byggebransjen. Skip som er utviklet og bygget i Norge er nå på full fart inn i fornybarnæringer som havvind og i havbruk. Landsmøtet mener derfor det er helt sentralt å legge til rette for en videreutvikling av olje- og gassindustrien, samtidig med en skrittvis utvikling av leverandørindustrien mot andre næringer som vil gi flere bein å stå på.
- 46 Landets største selskap Equinor har stått i spissen for utbygging av en stor offshore vindpark utenfor kysten av Storbritannia. De har bygget ut en flytende havvind utenfor Skottland i en pilotpark og skal ta investeringsbeslutning på utbygging av flytende vindkraft for å elektrifisere oljeinstallasjonene i Tampen-området i Nordsjøen. Hywind-konseptet på Tampen er et eksempel på en fornybar satsing som ennå ikke er lønnsom og som ikke ville blitt realisert uten kunnskapen eller inntektene fra olje og gass. Aker og

Kværner er også blant de ledende aktørene i verden når det gjelder utvikling av flytende havvind.

- 47 **Det er umulig å nå Paris-avtalen uten karbonfangst- og lagring**
 Karbonfangst og lagring (CCS) er et annet eksempel på industriutvikling og kunnskapsoverføring som er helt nødvendig for å nå målene i Parisavtalen. Dette er gjentatte ganger slått fast i FNs klimarapporter. Den geologiske og teknologiske kunnskapen fra offshore olje- og gass og fra leverandørindustrien er helt avgjørende også for å lykkes. En Sintef-rapport fra 2018 slo fast at CCS vil kunne trygge opptil 200 000 arbeidsplasser og skape 70 000 nye i 2050. Landsmøtet forventer derfor at regjeringen tar en investeringsbeslutning på å realisere et fullskalaanlegg for CCS i 2020. Norge kan i Nordsjøen tilby både norsk og europeisk industri lagringskapasitet for all fanget CO₂ i mange tiår fremover. Gjennom å utvikle teknologi og få ned kostnadene for CCS vil Norge kunne bidra til mange ganger større utslippskutt globalt enn våre egne totale utslipp.
- 48 **Verden trenger fortsatt olje og gass i 2050, men med lavest mulig CO₂-fotavtrykk**
 I følge framtidsprognosene til Det internasjonale energibyrået (IEA) vil olje- og gass fortsatt dekke 33 prosent av verdens energibehov i 2050, samtidig som vi når klimamålene. Olje og gass er en global handelsvare, og landsmøtet mener det vil være svært uklok politikk å ensidig stenge ned norsk produksjon før markedet har fortalt oss at vi bør gjøre det. Det hjelper verken klima, miljø, arbeidsplasser eller den økonomiske muskelen som må til for å finansiere en grønn omstilling. Den norske oljeproduksjonen utgjør i dag omlag 2 prosent av verdensmarkedet og vil raskt bli overtatt av andre og kunne medføre høyere utslipp globalt. Norges oljeproduksjon er faktisk halvert siden toppproduksjonsåret i 2001. Denne produksjonen er erstattet 16 ganger ved at andre produsentland har økt sin produksjon. Norsk gass til erstatning for kull i energiproduksjonen er et viktig bidrag til å redusere utslipp i Europa. Bruk av gass halverer utslippet av CO₂ sammenliknet med kull. Storbritannia har kunnet redusere sin kullbaserte kraftproduksjon med mer enn 60 prosent siden 2015 ikke minst gjennom økt gassimport fra Norge.
- 49 Samfunnet vil i uoverskuelig framtid etterspørre petroleumsprodukter. Bruk av olje til forbrenning, og særlig til oppvarming og transport, må reduseres og helst opphøre. Karbonet i olje og gass er samtidig en verdifull ressurs som brukes innen en lang rekke produkter som verden vil være avhengig av også i et framtidig lavutslippssamfunn. Det gjelder for eksempel gummi, plastikk, mobiltelefoner, datamaskiner, klær, maling og legemidler. Slike produkter må kunne gjenvinnes og gjenbrukes og må bli produsert med et lavest mulig klimaavtrykk. I tillegg bør fornybare råstoffer vurderes brukt i produktene.
- 50 Norge er det land i verden med desidert høyest CO₂-avgift for olje og gassproduksjon. I tillegg er oljesektoren en del av EUs felles kvotehandelssystem for CO₂ (ETS). Norsk sokkel er også blant de oljeproduserende områder som har det laveste utslippet per fat. Hundre fat produsert på Johan Sverdrupfeltet vil produseres med det samme utslippet som ett fat olje fra oljesand i Nord-Amerika. Landsmøtet mener likevel at næringen må fortsette utviklingen av løsninger som gir stadig lavere utslipp fra olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel. Alle nye olje- og gassfelt må elektrifiseres der dette er mulig. Myndighetene må pålegge eierne i de ulike lisensene å samordne sine planer og løsninger slik at elektrifisering blir så kostnadseffektiv som mulig.

- 51 Landsmøtet understreker at letefusjonsordningen ikke er en subsidie og krever den må ligge fast. Ordningen har bidratt til utvidet leteaktivitet og funn av verdifulle ressurser for samfunnet. Blant annet er Johan Sverdrup-funnet et ektefødt barn av lete-refusjonsordningen. Det feltet vil tilføre det norske fellesskapet enorme verdier som bidrag til vår felles framtidige velferd og gi både selskapene og samfunnet økonomiske ressurser til å utvikle nye klimavennlige næringer som i dag ikke er lønnsomme.
- 52 Landsmøtet legger vekt på at all letevirksomhet og utvinning på norsk sokkel skal baseres på norsk verdensledende teknologi som ivaretar tungtveiende hensyn til miljø, sikkerhet og sameksistens med fiskeri- og reiselivsnæringen. Målet med oppdateringen av den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet er å etablere et kunnskapsbasert rammeverk for regulering av operasjonell virksomhet slik at balansen mellom verdiskaping og hensynet til sårbare ressurser er ivaretatt til enhver tid. Ut fra et miljørisikoperspektiv vil det derfor være hensiktsmessig å definere en dynamisk iskantsone. Landsmøtet mener at områdene utenfor Lofoten og Vesterålen skal konsekvensutredes med basis i faktabasert kunnskap. Da først gir det mening å ta stilling til hvorvidt områdene skal åpnes eller ikke for olje- og gassvirksomhet.
- 53 **En bærekraftig havbruksnæring for framtidig verdiskaping**
Landsmøtet mener at havbruksnæringen er en viktig framtidsnæring. Den utgjør sammen med maritim sektor og petroleumsnæringen våre viktige havnæringer hvor Norge er verdensledende. Havnæringene har behov for tjenester på land, som igjen danner grunnlag for næringer innen vedlikehold, service, handel og offentlige tjenester. Sammen og hver for seg bidrar de til høy verdiskaping, ulike typer arbeidsplasser og gir grunnlag for bosetting over hele landet.
- 54 Det er våre rene fjorder og hav som er vårt viktigste naturgitte fortrinn for utvikling av havbruksnæringen. Vi mener at vertskommuner skal sikres stabile og forutsigbare inntekter når de tilrettelegger for areal til havbruksnæringen. Landsmøtet vil ha bærekraftig vekst i næringen, og mener det må stilles strenge, men kunnskapsbaserte krav til bekjempelse av lakselus, utslipp av næringssalter og generell fiskehelse i handlingsregelen for videre vekst. Kravene og teknologien må innføres og håndheves i tråd med HMS og arbeidsvilkår. Eventuelle konflikter mellom hensyn til produksjonen, fiskehelse og de ansattes arbeidsmiljø og rettigheter må løses fortløpende av myndigheter og arbeidslivets parter. Ved brudd på konsesjonsvilkårene må det vurderes strengere sanksjoner.
- 55 Norge har med våre naturgitte fortrinn og høye kompetanse de beste forutsetningene til å lykkes som verdens fremste sjømatnasjon. Det krever forskning og utvikling, et velfungerende partssamarbeid, lærlingplasser og en tilknyttet foredlingsindustri. Det må både legges til rette for og stilles krav om dette overfor større eiere og i utlysning av nye konsesjoner. Økt bearbeiding i Norge vil både gi grunnlag for å skape nye produkter og restråstoffet vil være viktig for utvikling av industri basert på biologiske råstoffer. Det vil igjen kunne gi grunnlag for utvikling av flere leverandørbedrifter til næringen.
- 56 **Strategisk satsing på skog og tre er en del av klimaløsningen og framtidig verdiskaping**
Norge har store skogressurser, og skog- og trenæringen utgjør en av våre få komplette verdikjeder. Skogen spilte en stor rolle for fremveksten av norsk industri, og vil være

avgjørende i utviklingen også av fremtidens. Landsmøtet mener at tiden er overmoden for å løfte fram verdikjeden skog og tre som et strategisk satsingsområde i næringspolitikken. Landsmøtet forventer at Skog22 følges opp med aktiv politikk.

- 57 Skogbruket har behov for nye industrielle avtakere av trevirke. I dag eksporteres mye av tømmeret ubearbeidet ut fra Norge. Dette er ingen varig klimavennlig eller verdiskapende strategi. Alle ledd i verdikjeden er utsatt for internasjonal konkurranse, det er derfor avgjørende at rammevilkårene er konkurransedyktige med vilkårene i andre land, og særlig i Sverige og Finland.
- 58 Landsmøtet vil understreke den betydningen skogen har i klimasammenheng. Et veldrevet og aktivt skogbruk vil både kunne gi høyere avvirkning og et høyt opptak og lagring av CO₂. Vern av skog vil redusere virkningen. Økt bruk av skogsråstoff eksempelvis til erstatning for fossile kilder vil fjerne utslipp, og økt bruk av trematerialer i bygg gir utslippsreduksjon. Skogen er en nødvendig del av løsningen dersom vi skal oppfylle våre klimamål.
- 59 Jordbruket har potensial for å kutte utslipp både i maskinpark og produksjon. Mat må produseres forsvarlig og bærekraftig. Friske dyr og vekster er klimavennlig. Rammevilkårene for landbruket må gi lønnsomme arbeidsplasser og sikre tilgangen på trygge og friske råvarer til næringsmiddelindustri og marked. En satsing på bioøkonomien gir store muligheter for framtidens næringsutvikling og verdiskaping på mange områder, som produksjon av matvarer, materialer, kjemikalier og bioenergi.
- 60 **Trygghet for land og våre verdier**
Forsvaret er avhengig av økte økonomiske ressurser for å kunne trygge nasjonen. Landsmøtet støtter derfor målsettingen om 2 prosent av bruttonasjonalproduktet til forsvarsformål. Landsmøtet mener Heimevernet må styrkes gjennom å få tilgang til mer moderne utstyr slik at de er i stand til å møte det trusselbildet Norge står overfor.
- 61 Landsmøtet mener at det av sikkerhets- og beredskapshensyn er viktig at Forsvaret har en høy selvforsyningsgrad når det gjelder produksjon og vedlikehold av forsvarsmateriell. Strategisk offentlig eierskap i forsvarsindustrien og et tett samarbeid med Forsvaret er av avgjørende betydning for vår sikkerhet. Forsvaret vil ikke selv kunne besitte all den teknologiske kompetanse som er nødvendig, men må inngå langsiktige kontrakter som gir forsvarsindustribedriftene gode betingelser for å drive teknologi- og kompetanseutvikling. Forsvarsindustribedriftene gir også viktige ringvirkninger til sivil industri. Det må være en avklart arbeidsdeling mellom hva Forsvaret skal ha av egen vedlikeholdskapasitet og hva som best løses i et forpliktende samarbeid med industrien. Bortsetting av vedlikeholdsoppgaver stykkevis og delt uten en helhetlig plan, vil skade Forsvarets operative evne.
- 62 Landsmøtet mener det er bra at Norge har et av verdens strengeste eksportregelverk for forsvarsmateriell. For at norsk industri skal kunne konkurrere på likeverdige vilkår er det viktig at det innenfor rammen av NATO praktiseres et felles regelverk og en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon ved kjøp og salg av forsvarsmateriell. Ved forsvarsanskaffelser må norske myndigheter sikre forpliktende industri- og samarbeidsavtaler i form av gjenkjøp som bidrar til nasjonal verdiskaping, utvikling og teknologioverføring.

- 63 Landsmøtet mener at nordområdene er et strategisk satsingsområde for verdiskaping, og har stor sikkerhetspolitisk betydning. Våpengrenene må ha økt fysisk tilstedeværelse for å ivareta våre nasjonale forvaltnings- og sikkerhetspolitiske interesser med suverenitetshevdelse og overvåking. Forsvaret må ha hovedaktiviteter og sterke operative baser i vår nordlige landsdel. Landsmøtet mener at nedleggelse av Andøya flystasjon er feil, både ut fra et forsvarsmessig, økonomisk og samfunnsmessig perspektiv.

3.6 Uttalelse: "En samferdselspolitikk for gode klimaløsninger og høy verdiskaping" – I-0016

- 1 **Bærekraftig samferdselspolitikk**
Gode transportløsninger er en forutsetning for høy sysselsetting, god distriktsutvikling og verdiskaping i industri, næringsliv og offentlig sektor. Transportpolitikken må bidra til trygge og gode arbeidsplasser med fokus på kvalitet og kompetanse og til klimavennlige transportløsninger. For å nå disse målene trenger vi en helhetlig samferdselspolitikk der alle transportformene ses i sammenheng. Infrastrukturen knyttet til samferdsel er av vesentlig betydning for en rekke bransjer, og ikke minst for reiselivsnæringen. Samferdselspolitikken må være basert på hensynet til god næringsutvikling i hele landet.
- 2 Transport står for i overkant av 30 prosent av norske klimagassutslipp. Transportomfanget er økende, spesielt i og rundt de største byene. For å kutte utslippene og oppnå Norges klimaforpliktelser trenger vi en sterkere satsing på kollektivtrafikk og transportløsninger basert på fornybar energi. Dette er en forutsetning for å nå målet om nullutslipp av klimagasser i transportsektoren innen 2050. Landsmøtet slutter seg til ambisjonene om en betydelig reduksjon av klimautslipp for transport innen 2030.
- 3 Norge satser betydelige ressurser på at nullutslippsbiler skal utgjøre en vesentlig del av bilsalget i årene fremover. Samtidig pågår det internasjonalt et omfattende forsknings- og utviklingsarbeid for å utvikle bedre og mer effektive motorer, og ta i bruk nye og lettere materialer som kan redusere utslippene fra veitrafikken betydelig. Bilkjøp er en stor investering både for husholdninger og bedrifter. Store omlegginger i avgifter og reguleringer skaper uforutsigbarhet for slike investeringer. Landsmøtet mener avgiftspolitikken må være forutsigbar og tilpasses den teknologiske utviklingen.
- 4 Endringer i transportmønstrene er nødvendige, men virkemidlene som skal brukes for å nå målene må i langt større grad enn i dag ta hensyn til den enkeltes betalingsevne. Landsmøtet slutter seg til prinsippet om at forurenser skal betale for utslippene, men for lykkes med klimaløsninger som også må skape oppslutning om nødvendige klimatiltak må fordeling og betalingsevne hensyn tas på en mer sosial måte. Den økte bruken av bomfinansiering rammer svært mange av Fellesforbundets medlemmer. Landsmøtet mener at det må foretas en gjennomgang av balansen mellom hvor mye som skal finansieres over skatteseddelen og hvor mye som skal brukerfinansieres. Det statlige bidraget må økes og det bør utredes en ny modell med brukerbetaling som har sosial profil. Utredningen må vurdere mulighetene ny teknologi gir til å differensiere mellom antall kilometer, inntekt og bosted.
- 5 **Seriøs transport**
Forutsetningen for at transportsektoren skal være bærekraftig er at både klima og seriøsitet ivaretas. Transportsektoren påvirkes i økende grad av den teknologiske utviklingen. Mange av yrkene innenfor sektoren kan etter hvert bli helt eller delvis automatisert. Dette vil stille store krav til omstilling og fordeling, og en aktiv nærings- og arbeidspolitikk som legger til rette for etter- og videreutdanning og eventuell omskolering.
- 6 Den internasjonale konkurransen, særlig fra Øst-Europa, preger transportbransjen også i Norge. Dette gjelder særlig for godstransport på veg og persontransport med turbil.

Risikoen for sosial dumping er spesielt stor ved internasjonal/grensekryssende transport og ved kabotasjetransport (transportoppdrag mellom steder i Norge som etterfølger en grensekryssende transport til Norge). Landsmøtet mener at i det norske markedet skal konkurransen mellom norske og utenlandske transportselskap skje på like vilkår. Da må kontroller for å avdekke ulovlig kabotasje intensiveres og myndighetene må i langt større grad håndheve allmenngjøringsforskriftene for godstransport og turbil. Kabotasjereglene for persontransport med buss/turbil er uklare. Landsmøtet viser til at partene ved flere anledninger har tatt opp disse utfordringene med norske myndigheter uten at det har gitt resultater. Tida er nå overmoden for handling og myndighetene må ta nødvendige grep.

- 7 I Fellesforbundet må vi i større grad bruke reglene om solidaransvar og presse transportkjøperne i våre tariffbedrifter til å ivareta sin påseplikt. Landsmøtet krever at kontrollstatene får tilført nødvendige ressurser for å gjennomføre kontroller for å avdekke ulovligheter i bransjen. For å unngå at bransjen undergraves av useriøse aktører må kontrollstatene styrkes og regelverket forbedres.
- 8 **Høyere standarder i anbud**
Persontrafikk i rute (buss, bil, ferje) er i all hovedsak regulert via anbud og fylkeskommunale selskap som kjøper tjenestene fra etablerte selskaper. Det er de fylkeskommunale selskapene som utlyser anbud og som planlegger rutene. I praksis er det derfor de fylkeskommunale selskapene som utøver det reelle arbeidsgiveransvaret innenfor flere områder knyttet til arbeidstid og helse, miljø og sikkerhet.
- 9 Landsmøtet mener at persontrafikk må ha et anbudsregime som i langt større grad enn i dag vektlegger kvalitet, arbeidsvilkår, HMS og miljø. Anbudsutsatte områder må driftes i tråd med opparbeidede arbeidstakerrettigheter. Transportkjøpere må klarere forpliktes etter arbeidsmiljølovens bestemmelser og annet gjeldende avtaleverk i anbudsutsatte virksomheter. Tillitsvalgte må sikres reell innflytelse på utforming av anbudsutlysningene, også når det gjelder underleverandører. I tillegg må anbudsprosessene bidra til å utvikle næringen slik at klimamålene kan nås.
- 10 **Ja til en regulert drosjenæring**
Solbergregjeringen har vært en pådriver for liberalisering av drosjenæringa og nytt regelverk settes i kraft fra sommeren 2020. Landsmøtet mener dette vil svekke arbeidsvilkårene og redusere kvaliteten på tilbudet til brukerne. Landsmøtet går imot regjeringens politikk for ytterligere liberalisering av drosjenæringa. Samferdselslovgivningen må demme opp mot at uregulerte aktører som baserer seg på applikasjonsteknologi skal få operere på samme marked som de løyveregulerte drosjene. Landsmøtet krever at all persontransport mot vederlag skal foretas av kvalitetssikrede transportbedrifter med løyve. Næringen må fortsatt underlegges en nasjonal regulering som ivaretar både sjåførene og et godt drosjetilbud til befolkningen. Større enheter i tilknytning til formidlingssentralene kan gi bedre lønns- og arbeidsvilkår for sjåførene og et billigere og bedre tilbud til kundene. Dette må skje gjennom reguleringer innenfor dagens lovverk.
- 11 **Klimavennlig transport må binde landet sammen**
Nasjonal Transportplan er det viktigste overordnede strategidokumentet for bygging av infrastruktur i Norge. Nasjonal transportplan for perioden 2018 til 2029 er en ekspansiv plan som vil koste nær 1000 milliarder kroner. Prosjektene som er lagt til slutten av

perioden er allikevel ikke fullfinansiert. En slik betydelig kostnad for samfunnet vil nødvendigvis også måtte dekkes av innbyggerne og brukerne. Landsmøtet mener det i større grad må utvises moderasjon rundt de enkelte prosjektene for å holde kostnadene nede, samt at faglige vurderinger må legges til grunn for å få størst samfunnsnytte av fellesskapets midler til infrastruktur.

- 12 Luftfarten er en viktig næring som sikrer trygg og effektiv infrastruktur, skaper arbeidsplasser både direkte og indirekte, samt sikrer bosetting og gir økonomisk vekst. Dagens luftfart er globalisert og svært konkurranseutsatt. Veksten i luftfarten har ført til økte klimautslipp, og tiltak som begrenser utslipp må derfor stimuleres. Da må det til ny teknologi og økt innslag av fornybart drivstoff gjennom etablering av produksjonsanlegg med tilstrekkelig produksjonsvolum nær de største lufthavnene. I tillegg må det stimuleres til å fase inn fly basert på fornybar energi i kortbanenettet.
- 13 Landsmøtet mener det må sikres like konkurransevilkår for de selskapene som tilbyr sine tjenester i luftfarten, inkludert for bakketjenestene. Godkjenning og kontroll med selskapene som utfører tjenestene må styrkes. Dagens regelverk, der selskapene i kontraktene med Luftfartstilsynet selv er pålagt å føre tilsyn må endres. Landsmøtet forventer at det i 2020 fremmes en ny forskrift der Luftfartstilsynet blir pålagt å føre tilsyn med bakketjenestene.
- 14 For å nå målene i både samferdsels- og klimapolitikken, vil behovet for en effektiv kollektivtransport og godstransport på jernbane stå helt sentralt. Det må satses betydelige ressurser på jernbanen, for sikre en fortsatt vekst i person- og godsmarkedet, samt gjøre jernbanen til et attraktivt og godt alternativ til privatbil i og rundt byene. Jernbanen må også bli et bedre alternativ for transport mellom de store byene enn i dag.
- 15 Landsmøtet ønsker en annen utvikling av jernbanen enn den konkurranse- og anbudsutsettingen som den borgerlige regjeringen har iverksatt gjennom sin jernbanereform. Landsmøtet frykter at konkurranseutsetting og oppsplitting av drifts- og vedlikeholdsoppgaver på infrastruktur vil kunne undergrave oppbygging og videreføring av nødvendig fagkompetanse.
- 16 Dersom intensjonene om å flytte mer gods fra veg over til sjø skal realiseres, slik regjeringen har lagt opp til, må infrastrukturen i tilknytning til havnene forbedres. Landsmøtet mener at man skal satse på et begrenset antall knutepunkthavner med god adkomst til veg og bane der det er mulig. Det må også være tilstrekkelig areal i havneområdet til mellomlagring og rangering av containere.
- 17 **Trygge veger for alle**
Vegen er en vesentlig del av yrkessjåførenes arbeidsplass. De er prisgitt veiens standard og egnethet alle dager – året rundt, i hele landet. En trygg arbeidsplass for en yrkessjåfør må innbefatte trygge og trafikksikre veier, egnede plasser til å stoppe for å ta lovpålagte pauser, samt ivaretagelse av gjeldende HMS-regler. Når det gjelder vegstandard er det særlig viktig å prioritere veibredde og rassikring, samt utbedring av fast veidekke – gode vegskuldre og autovern da dette er tiltak som gir høyre trafikksikkerhet for alle vegfarende.
- 18 Regjeringen lanserte i 2017 en nasjonal handlingsplan for etablering av godkjente døgnhvileplasser for tunge kjøretøy, men så langt er bare rundt 45 plasser ferdigstilt.

Landsmøtet krever at utbyggingen av døgnhvileplasser skjer i et tempo som sikrer at målene i handlingsplanen om 90 plasser innen utgangen av 2023 nås.

3.7 Uttalelse: "Skole og utdanning av fremtidens fagarbeider" – I-0017

1 **En god folkeskole for alle**

Fellesforbundet vil hegne om den offentlige skolen som skal virke utjevnende og gi alle elever et godt faglig og sosialt grunnlag for meningsfull samfunnsdeltakelse. Skolen må ha et rammeverk og innhold som kan gi variasjoner i læringsarenaer og metoder. Praktiske fag og teknologi må styrkes i nært samspill med basisfag som lese, skrive og regne.

2 Gjennom et gratis varmt måltid hver dag, og tilgjengelig helsepersonell på den enkelte skole, skal elevene sikres gode forutsetninger for læring på like vilkår.

3 På sikt kan en leksefri heldagsskole gi de rette rammer for en inkluderende og utjevnende skolehverdag. Det vil kreve mange dyktige lærere og pedagoger som ser hver enkelt elev, og som kan gi tett oppfølgingen og særskilt tilrettelagt undervisning ved behov.

4 Læreplanene i grunnopplæringen må gi elevene kunnskap om de verdier og prinsipper som det moderne Norge bygger på. Trepertssamarbeidet og arbeiderbevegelsens historie må her være sentrale elementer. Kunnskap om arbeidslivet er avgjørende for at elevene skal forstå betydningen av arbeidsvilkår, HMS, lønnsdannelse og hvordan samfunnsøkonomien styres.

5 Fellesforbundet har et særskilt ansvar for å påse at unge mennesker tidlig ser verdien i å organisere seg i fagforening. Dette gjør vi gjennom aktivt ungdomsarbeid, men vi må også ha som mål at dette blir en del av elevenes basiskunnskap på skolen.

6 **Fagarbeideren - arbeidslivets grunnfjell**

Fellesforbundets medlemmer og tillitsvalgte representerer bransjer der fagarbeideren har en nøkkelkompetanse - i industrien, på byggeplassene, hoteller, restauranter mv. Behovet for fagarbeideren vil ikke endre seg selv om kompetansebehovet og teknologien endrer seg. Lærefagene utvikles kontinuerlig. Fagopplæringen er derfor vår aller viktigste utdanning. Yrkesutdanningen må få mye større oppmerksomhet i utdanningssystemet og i samfunnet som grunnleggende forutsetning for verdiskapingen. Det er ikke nok med festtaler og sporadiske medieoppslag!

7 Lied-utvalget, et regjeringsoppnevnt utvalg som gjennomgår dagens videregående opplæring, leverer snart sin innstilling. Vi bør se på hvordan Fellesforbundet og arbeidstakersiden kan svare opp dette utvalget på våre premisser. En måte å løfte yrkesutdanningen på er å skille den tydeligere ut fra den videregående opplæringen som en egen profesjonsutdanning. Tiden er også inne til å stille spørsmål om vi som samfunn er tjente med overfylte universiteter med ungdom som går en usikker fremtid i møte, samtidig som mange bedrifter og bransjer sliter med rekruttering av lærlinger og fagarbeidere.

8 Yrkesfagene skal rekruttere alle mennesker, både unge og voksne, og ikke minst fra begge kjønn. For å lykkes med en bredest mulig rekruttering, trengs både kampanjer og synliggjøring av rollemodeller, for eksempel jenter som har valgt tekniske fag. Arbeidsplassene må ha en inkluderende kultur som gjør utradisjonelle valg til en akseptert norm. I byggebransjen har Fellesforbundet, sammen med BNL, stått i spissen

for et sett med kjøreregler for å hindre diskriminering. Dette må vi som tariffparter bygge videre på.

- 9 Det norske fag- og svennebrevet henger høyt. Fagbrevet som kvalitetsstempel må opprettholdes, noe som ikke er en selvfølge. Vi ser at fagbrevet er truet av politikere som utvikler fleksible løp til sluttkompetanse som kan hule ut kravene og svekke kvaliteten. Fagbrevet skal ikke være et verktøy for å inkludere flest mulig i arbeidslivet ved å sikre dem formell kompetanse. Fagbrevet og yrkesfaglige kvalifikasjoner skal heller ikke være redskap for å pynte på statistikken for gjennomføring i videregående opplæring. Fagbrevet skal dokumentere en kvalifikasjon som arbeidslivet trenger og som skal sikre en faglig god, innovativ og sikker produksjon gjennom faste ansatte fagarbeidere.
- 10 Det skal være attraktivt å være lærling i bedrift. Gjennom styrking av lærlingelønnen, bidrar vi til en bedre rekruttering til yrkesfagene. Samtidig må flere sikres lære plasser. Det kan gjøres gjennom bransjesamarbeid med garantier. Her må Fellesforbundet legge mer press på vår tariffmotpart slik at bedriftene i enda større grad ser verdien i å være lærebedrift. Markedsregulerende tiltak som lærlingeklausuler og seriositetsbestemmelser, må utvikles videre og forsterkes.
- 11 I grunnopplæringen må de praktiske fagene styrkes. Håndverk og teknologi må bli et reelt tilbud på alle skoler. Til det trengs skoleverksteder, lærere med vilje og evne til å bruke verktøy og teknologi i undervisningen, samt budsjetter til nødvendig materialer. Dette må prioriteres i kommende statsbudsjetter.
- 12 Nært og forpliktende samarbeid mellom skolene og næringslivet må bli en norm for alle bransjer over hele landet. Gjennom partnerskapsavtaler kan skolene samarbeide med bedrifter for å gjøre undervisningen mer arbeidslivsrelevant. Formelt samarbeid er også gunstig for å sikre god rekruttering og en forutsigbar dimensjonering og formidling til lære plasser.
- 13 **En lærlingordning for fremtiden**
En lærlingordning for fremtiden skal gi en attraktiv karrierevei med spennende yrker. Mange av eksportbedriftene har teknologi og produkter i verdensklasse. Mye av konkurransefortrinnet ligger i den norske samarbeidskulturen. Fagarbeidere bidrar til innovasjon sammen med andre yrkesgrupper. Fagarbeideren skal stå i sentrum for omstillingen i arbeidslivet som teknologien og det grønne skiftet i samfunnet og arbeidslivet medfører. Dette går ikke av seg selv. Manglende evne og vilje til å satse på fagopplæring gjennom en langsiktig kompetansekultur, vil kunne true det norske konkurransefortrinnet. Derfor må vi verne om lærlingemodellen og sikre lærefag med relevante kompetansemål.
- 14 Fellesforbundet må stå i spissen for styrkingen av lærlingordningens fortrinn i utdanningssystemet. Ordningen kjennetegnes ved at arbeidslivet selv er utdanningsarena, og at partenes sikres innflytelse på innholdet i utdanningen gjennom læreplanforvaltningen.
- 15 Vi må styrke karriereveiledningen i skolen. Særlig på ungdomsskolen må elevene sikres kunnskap om yrkesmuligheter. Valgfagene og faget Utdanningsvalg vil spille en rolle. Karriereveiledningssentra utenfor skolen kan gi elevene kunnskap om utdanning og arbeidsliv, men det kan også bygges opp ressurser og samarbeidskonstellasjoner på den

enkelte skolen. For eksempel kan bransjene selv, opplæringskontorer og enkeltbedrifter bidra. Skolene kan også benytte teknologi som VR (Virtual Reality) for at elevene skal innblikk i arbeidslivet.

- 16 For å kunne sikre etterspørselen etter yrkesfaglig kompetanse, trengs målrettet rekruttering. Alle aktører - både nasjonalt og lokalt - har et ansvar her. Lokal rekruttering av ungdom er avgjørende for verdiskapingen over hele landet. Fellesforbundet har medlemmer spredt på ulike bransjer. For lokalsamfunn i distriktene er mange arbeidsplasser hjørnesteinsbedrifter. De trenger god lokal rekruttering av unge og voksne som kan ta fagbrev som lærlinger eller praksiskandidater. For noen vil det være naturlig å supplere med et mesterbrev eller fagskolegrad. Derfor må vi jobbe for å bygge videre ut den høyere yrkesfaglige utdanningen. Samtidig er det fremdeles barrierer å bryte når det gjelder opptak til universitetsstudier på grunnlag av fagutdanning gjennom y-veiløp.
- 17 Kvalitet i opplæringen handler ofte om bedrifter som har utviklet en god og langsiktig kompetansekultur med et tydelig faglig innhold, og der alle ansatte kan bidra til innovasjon og utvikling av bedriftens produkter og prosesser. Her spiller fagarbeideren ofte en nøkkelrolle som det utøvende leddet i produksjonen. Ingen lærlinger er helt like. Det vil være behov for å tilpasse ulike løp. Det er i dag et stort handlingsrom i fylkene for ulike læreløp, men de krever et tett samarbeid mellom skolen og bedriften. Enkelte skoler tilbyr løp som både gir studiekompetanse og fagbrev. Disse er spesialdesignet og tilpasset nøkkelbedrifter i lokalsamfunnet, og sikrer opplæring av høy kvalitet.
- 18 Kvalitet i opplæringen avhenger også av nasjonale standarder som sikrer at fagene praktiseres likt over hele landet. Dette styrkes gjennom standardiserte kurs av faglig leder/instruktør i bedrift og medlemmer til prøvenemndene. Slik skoloring er i utgangspunktet fylkeskommunens ansvar, men det er i bedriftens egen interesse å sette av ressurser til å sikre god kvalitet i egen opplæring. Ansatte og tillitsvalgte som verver seg til prøvenemder og til instruktørrollen, gjør en stor og viktig oppgave – for bedriften, bransjen og samfunnet. Dette må synliggjøres og verdsettes. Opplæringskontorene har også et ansvar for å bidra til at bedriftens gir opplæring av god kvalitet med den nyeste teknologien. Også klubben må spille en rolle i opplæringen på arbeidsplassen gjennom bedriftsdemokratiske tiltak som styrker samarbeidskulturen og effektiviteten i bedriften.
- 19 **Yrkesutdanningen på arbeidslivets premisser**
Vi har i dag en regjering som setter arbeidslivets parter til side i utdanningspolitikken. Dette har blitt særlig synlig gjennom en rekke utvalg med omfattende mandater, som mangler representasjon fra arbeidsgiver- og arbeidstakersiden. Partene har ikke vært med å initiere utvalgene som er politisk styrt fra Kunnskapsdepartementet.
- 20 Gjennom læreplanarbeidet i de faglige rådene legger partene ned enorme ressurser i å sikre relevante læreplaner for produksjonsbedriftene. Stadig opplever representantene trege prosesser i byråkratiet, og tidvis er det snakk om rene overkjøringer av partenes kunnskapsbaserte synspunkter. Dette er særlig betenkelig på Vg3-læreplanene, den bedriftsbaserte opplæringen, der rådene etter mandatet skal ha avgjørende innflytelse på innholdet. Også fylkenes yrkesopplæringsnemnder og Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) har liknende opplevelser hvor synspunkter ikke blir hørt, eller at de generelt har en passiv rolle uten reell innflytelse på beslutningstakerne.

21 Fellesforbundet må gå inn i en sterk allianse med LO-familien og arbeidsgiversiden for å sørge for at ILO-Konvensjonens prinsipper om medvirkning følges opp av myndighetene.

Det er vi som gjennom våre tillitsvalgte kjenner kompetansebehovene i bedriftene. Politiske og ideologiske føringer fra en regjering som ikke ser at medvirkning gir økt konkurransekraft, må ikke bli en hindring for god læreplanforvaltning og en utdanningspolitikk på arbeidslivets premisser.

3.8 Uttalelse: "Etter- og videreutdanning (EVU)" – I-0018

1 **Etterutdanning for alle**

Omstillingen i næringslivet krever et kraftig kompetanseløft. Vi skal møte den teknologiske utviklingen og det grønne skiftet med de beste fagarbeiderne. Våre medlemmer og tillitsvalgte har bidratt betydelig til å gjøre norsk næringsliv konkurransedyktig gjennom alle år. Fellesforbundets medlemmer krever muligheten til kompetansepåfyll for enda bedre mestring av arbeidsoppgaver, og økt trivsel og medvirkning på arbeidsplassene.

2 Alle jobber påvirkes av digitaliseringen, automatiseringen og robotiseringen. Det er ikke et forbigående fenomen. Det er derfor nødvendig at vi alle tilegner oss den nødvendige kompetansen inn mot fremtidens digitale arbeidsplasser. For å få til det, må det utvikles relevante og tilgjengelige etterutdanningstilbud i stor skala. Dette vil kreve ressurser både i form av penger og tid, og det må skje gjennom et spleiselag i trepartssamarbeidet.

3 **Fellesforbundets reform for etter- og videreutdanning**

For å løfte hele arbeidstokken i kompetanse, slik at vi kan møte fremtidens utfordringer, mener Fellesforbundet at vi trenger en kraftfull reform for etter- og videreutdanning for de mange og ikke for de få. Derfor mener Landsmøte at tiden nå er moden for å diskutere en arbeidstidsreduksjon som skal tas ut i etterutdanning. Denne reformen må tilrettelegges med utvikling av arbeidslivstilpassede etterutdanningstilbud.

4 Arbeidsplassene må sørge for at de ansatte kan tas ut av arbeidet så lenge det er nødvendig. Utdanningstilbudene må utvikles slik at de blir arbeidsrelevante og mest mulig effektivt å gjennomføre. Terskelen for gjennomføring skal være lav, men samtidig må kvaliteten på tilbudene være god og motiverende.

5 Vi har stor tro på at en oppskalering av bransjeprogrammet er den rette veien å gå. Gjennom utvikling av tilbud for byggenæringen og industrien, har vi allerede høstet gode erfaringer som kommer noen av våre medlemmer til gode. Her har Fellesforbundet, både sentralt og gjennom tillitsvalgte, vært med å utvikle skreddersydde moduler på tekniske fagskoler over hele landet. Dette må vi bygge videre ut, slik at alle våre medlemmer skal få tilbud.

6 Det offentlige må bidra gjennom øremerkede bevilgninger på statsbudsjetter. I tillegg må grunnfinansieringen til relevante tilbydere av utdanningstilbud bli kraftig styrket. I dag får fagskolesektoren tilført ca. én milliard i grunnfinansiering, mens UH-sektoren (universitetene og høyskolene) får 30 milliarder kroner.

7 Fellesforbundet forventer nå at det blir gjennomført en kompetansereform der vårt viktigste bidrag blir å sette av tid til skolering for alle. Ved tidligere kompetansereformer har de som allerede har mye formell utdanning, fått enda mer utdanning. Samtidig har de som trenger det mest – fagarbeiderne - blitt taperne. Fellesforbundet må sikre at dette ikke skjer denne gangen.

3.9 Uttalelse: "Tariffpolitisk uttalelse" – I-0019

- 1 De landsomfattende tariffavtalene er bærebjelken i et organisert arbeidsliv. Gjennom tariffavtalene etableres et partsforhold mellom arbeidsgivere og arbeidstakere. Det er grunnlaget for at arbeidsfolk samlet kan ivareta sine interesser overfor arbeidsgiverne. Tariffavtalene regulerer først og fremst det direkte forholdet mellom arbeider og deres organisasjoner på den ene side, og arbeidsgivere og deres organisasjoner på den andre siden. I Norge er mange forhold knyttet til lønns- og arbeidsvilkår, stillingsvern og rettigheter også regulering gjennom lover og forskrifter. Skal vi forsvare arbeidsfolks interesser er vi avhengig av å se sammenhengen mellom arbeidet med utvikling av tariffavtalene, politisk arbeid og styrking av fagbevegelsens organisasjon.
- 2 Både tariffavtaler og politisk arbeid må brukes til å styrke det organiserte arbeidslivet og sikre at det organiserte arbeidslivet legger rammene for utviklingen av hele arbeidslivet - også det uorganiserte.
- 3 De landsomfattende tariffavtalene har vært viktige i utviklingen av det moderne Norge. Våre avtaler legger til grunn at det også er et fungerende lokalt partsforhold mellom ledelse og klubb i den enkelte bedrift. Dermed er tariffavtalene viktige for organisering og aktivitet. De kan legge grunnlaget for et godt samarbeid om videreutvikling av bedriftene til beste for begge parter.
- 4 For at vi skal få et mer og bedre organisert arbeidsliv er det nødvendig med aktive klubber med skolerte tillitsvalgte, og at tillitsvalgte har reelle muligheter til å utøve sine verv. Hovedavtalen stiller en rekke krav til fungerende lokale partsforhold, valg av tillitsvalgte osv. som grunnlag for etablering av tariffavtaler. Dette må ivaretas også der kravet om avtaleopprettelse kommer fra arbeidsgiversiden.
- 5 I 2018 besøkte tillitsvalgte og ansatte i forbundet tillitsvalgte i nær alle bedrifter som har tariffavtale. Oppsummeringen viser at det er store forskjeller i hvor godt partssamarbeidet i den enkelte bedrift fungerer. Landsmøtet mener dette først og fremst er en organisasjonsmessig utfordring som må møtes med mer støtte, oppfølging og skolering til våre lokale tillitsvalgte.
- 6 **Tillit og fleksibilitet**
Både forbundet og arbeidsgiverne er forpliktet av de intensjonene som ligger til grunn for en overenskomst. Vi forventer derfor av seriøse motparter at de aktivt forvalter avtalen i tråd med det som var intensjonen, og de løsningene som har blitt utviklet ut fra dette. Hvis derimot alt som ikke er regulert i avtaleteksten skal være overlatt til bedriftens styringsrett, og gi rom for at omgåelser aksepteres av motparten, må vi svare med krav om langt mer omfattende avtaletekster. Det blir derfor opp til arbeidsgivernes organisasjoner, gjennom praksis, å ta stilling til om de fortsatt vil ha avtaler som gir stort rom for lokale løsninger.
- 7 Selv om det er bred enighet om betydningen av et organisert arbeidsliv, opplever mange at de må være villige til å streike for å oppnå en tariffavtale. For Fellesforbundet er arbeidet med organisering og etablering av tariffavtaler fundamentalt. Der arbeidsgivere forsøker å unngå tariffavtaler, enten gjennom organisasjonsfiendtlig virksomhet, etablering av husavtaler eller lignende må vi evne å bruke hele forbundets styrke for å sikre medlemmers mulighet til å arbeide i en tariffbunden bedrift.

- 8 Et godt organisert arbeidsliv forutsetter en høy organisasjonsgrad. Fellesforbundet har som mål å organisere alle arbeidstakere innenfor våre organisasjonsområder. Et ledd i dette er at lønns- og arbeidsvilkår skal fastsettes i tariffavtaler og lokale avtaler mellom bedriften og de tillitsvalgte. Ingen skal kunne avtale egne vilkår i strid med dem som er avtalt. En negativ konsekvens er at noen tror de får det samme uansett om de er organisert eller ikke - gratispassasjerer glemmer at de svekker vår forhandlingsstyrke og dermed bidrar til å holde alle nede.
- 9 Landsmøtet mener det er riktig å slå ring rundt prinsippet om at avtalenes bestemmelser skal gjelde både organiserte og uorganiserte arbeidstakere (ufravikelighetsprinsippet). Samtidig må det utvikles virkemidler for å synliggjøre verdien av å være organisert.
- 10 **Lønn og fordeling – Frontfaget**
Fellesforbundet mener at lønn skal avtales mellom partene i tariffoppgjør og ikke av politiske myndigheter. Landsmøtet understreker betydningen av å forsvare og videreutvikle frontfagsmodellen som grunnlaget for lønnsdannelse i Norge.
- 11 Frontfagsmodellen bygger på at det er lønnsevnen til den konkurranseutsatte industrien som avgjør hvilket lønnsnivå det norske samfunnet tåler. Gjennom forhandlingene på Industriooverenskomsten mellom Norsk Industri og Fellesforbundet og tilhørende lokale forhandlinger, basert på avtalte kriterier, etableres det en økonomisk ramme som må være gjeldende for andre overenskomstområder og sektorer. Frontfagets oppgave kan kun gjennomføres i hovedoppgjør med forbundsvis oppgjør.
- 12 Frontfagsmodellen er avgjørende for en bærekraftig kollektiv lønnsdannelse. Den koordineringen som skjer gjennom forhandlingene legger også grunnlaget for at forbundet og LO kan sikre at framforhandlede rettigheter og goder kan gjøres gjeldende for overenskomster som har et svakere utgangspunkt for forhandlinger. Dette er en sentral del av frontfagsmodellen.
- 13 Bedriftenes lønnsevne må fastsettes gjennom reelle lokale forhandlinger. Landsmøtet i Fellesforbundet kan ikke godta at det legges begrensninger og rammer for lokale forhandlinger. Vår evne til å skape rettferdig lønn avhenger av en høy organisasjonsgrad på den enkelte bedrift. Fellesforbundet vil derfor prioritere å utvikle sin lokale forhandlingsstyrke.
Landsmøtet i Fellesforbundet erfarer at de årvisse anslagene som NHO og LO gir av rammene for lønnsoppgjørene lokalt blir misbrukt av arbeidsgiverne som et tak også på lokale lønnsforhandlinger.
- 14 Skal vår forhandlingsmodell være bærekraftig må den også sikre de laveste lønnede. Landsmøtet i Fellesforbundet understreker derfor ambisjonen om å heve de laveste lønnede som en del av forbundets strategi for videreutvikling av frontfaget. Landsmøtet i Fellesforbundet legger til grunn at de reelle resultatene fra frontfaget skal være normen for lønnsoppgjørene, men samtidig gi rom for å utjevne lønnsforskjeller.
- 15 **Lavlønn**
Fagbevegelsen har alltid vært opptatt å sikre små lønnsforskjeller og særlig ivareta de laveste lønnede. Små forskjeller er et kvalitetsstempel for et samfunn. Det bidrar til tillit

og gjør det lettere å finne gode løsninger for utviklingen av samfunnet. Det er et mål i seg selv å minske forskjellene i det norske samfunnet.

- 16 Den norske konkurransevnen bygger på høy kompetanse og små lønnsforskjeller. Lave lønninger hemmer innovasjon og interessen for å ta i bruk nye teknologiske løsninger. Bedrifter med for svak lønnsvevne hindrer derfor omstilling og utviklingen av vårt velferdssamfunn. En viktig oppgave for frontfagsforhandlingene er derfor å motvirke lavlønn og sosial dumping.
- 17 De viktigste virkemidlene i dag er overenskomstenes bestemmelser om minstelønn, garantiordninger og egne tillegg til de lavest lønnede. Dette er virkemidler som må forsvares og videreutvikles.
- 18 Satsene for minstelønn må brukes for å etablere et reelt effektivt gulv innenfor et område. Det er også disse satsene som brukes ved allmenngjøring. Det er derfor viktig at de er på nivåer som hindrer for store forskjeller.
- 19 Måten lavlønnstillegg gis ved mellomoppgjør og samordnede oppgjør medfører at mange lavlønnede ikke nyter godt av tillegget. Dette oppleves som urettferdige. Landsmøtet er tilfreds med at LO har igangsatt et arbeid for å sikre mer treffsikre modeller.
- 20 Tariffoppgjørene skaper grunnlaget for fordeling mellom arbeid og kapital. Vi ser samtidig at mange grupper er utenfor områder tariffavtalene omfatter. Skal vi opprettholde små forskjeller i det norske samfunnet kreves det også en skattepolitikk som sikrer omfordeling fra de som er utenfor tariffsystemet og henter inntekter fra eierskap og formuer og en velferdspolitik som sikrer de som ikke har lønnsinntekt.
- 21 **Behov for utvikling av overenskomstene**
Arbeidslivet endres raskt. Tradisjonelle bransjer smelter sammen og nye oppstår. Skal de landsomfattende overenskomstene sette standarden for arbeidslivet er det nødvendig at fagbevegelsen evner å videreutvikle overenskomstene slik at de fortsatt er gode verktøy. I en del områder er det nødvendig å etablere nye overenskomster, i andre er det viktigere å sikre at omfangsbestemmelsene endres slik at berørte arbeidstakere fortsatt har en tariffavtale å støtte seg på.
- 22 Det tradisjonelle skillet mellom arbeidere og funksjonærer, mellom arbeidere og arbeidsledere, mellom arbeidere og ingeniører blir mer og mer utvisket. Når arbeidsoppgavene flyter mer og mer over i hverandre, er det viktig at partene på den enkelte bedrift finner fram til lokale avtaler og lønssystemer som ivaretar bedriftens interesser innenfor rammene av en enkelt overenskomst. Landsmøtet legger i sin strategi til grunn at slik oppstyking og fragmentering av overenskomststrukturen på den enkelte bedrift må unngås. Spesielt innenfor industrien er det i dag behov for å sikre at ikke endringer i utdanning og kompetanse gjør at arbeidstakere faller utenfor den avtalen som legger grunnlaget for den kollektive lønnsdannelsen. Landsmøtet kan ikke akseptere at utdaterte oppfatninger om skiller mellom arbeidere og funksjonærer skal begrense muligheten for konkurransedyktige bedrifter og videreføring av sterke klubber i industrien.

3.10 Uttalelse: "Arbeid og velferd" – I-0020

- 1 Landsmøtet i Fellesforbundet meiner at den sikraste vegen til god velferd i samfunnet er å sørge for at det er arbeid til alle som kan og vil arbeide, og at verdiskapinga er jamt fordelt. Dette må vera rettesnora for den økonomiske politikken. Norge har både høg sysselsetting og jamnare fordeling enn dei fleste andre land. Samtidig ser vi utviklingstrekk som går i feil retning. Det gjeld unge som står utan arbeid eller utdanning, langtidsledige som ikkje får arbeid, personar med nedsett arbeidsevne som manglar tiltak og innvandrarar som får for lite og for svak opplæring til å få fottfeste i arbeidslivet. Gode velferdsordningar er eit sikkerheitsnettverk for arbeidstakarar som må eller ønsker å skifte arbeidsplass eller yrke. På den måten er velferdsordningane også med på å sikre omstilling i arbeidslivet.
- 2 **NAV må styrkjast som arbeidsformidlar**
NAV må ta tilbake den rolla som den offentlege arbeidsformidlinga tidlegare hadde, om sjølv å ha ei aktiv rolle i å skaffe dei ledige arbeid. I dag blir mange ledige i stor grad overlatne til seg sjølve i det å skaffe seg arbeid. Samtidig må NAV passe på at dei ikkje formidlar arbeid til useriøse bedrifter som driv ulovleg. Landsmøtet er sterkt imot, slik regjeringa har gått inn for, å etablere tett samarbeid mellom NAV og bemanningsbransjen for å formidle ledige til arbeid. NAV si rolle må vere å formidle ledige til bedrifter som kan sysselsetje personar direkte.
- 3 **Arbeidsmarknadstiltak overfor personar med nedsett arbeidsevne**
Regjeringa har dei siste åra gjort omfattande endringar i tiltaksstrukturen og sett meir av tiltaka ut på anbod. Evaluering viser at tilbodet til dei som står lengst frå arbeidsmarknaden har blitt dårlegare etter anbudsutsetjinga. Tiltaket Arbeidsforberedende trening (AFT) er heldigvis ikkje konkurranseutsett. Landsmøtet meiner bruken av dette tiltaket må prioriterast i åra som kjem. Tiltaket er saumlaust og godt tilpassa dei som treng eit lengre attføringsløp. I motsetning til tidlegare tiltak mottar ikkje deltakarane lønn, men yting. Dei er heller ikkje tilsette. Landsmøtet meiner tiltaksdeltakarane må tilsetjast i den bedrifta der tiltaket blir arrangert og vere lønna. Det må også bli mogleg å kombinere tiltaket med oppstart i læreløp.
- 4 Det blir viktig framover å sikra vekst- og attføringsbedriftene ein sentral posisjon med å føre personar med nedsett arbeidsevne inn i eller tilbake til arbeidslivet. Desse bedriftene må sikrast gode og stabile vilkår, samtidig som ein også må sikre at økonomien blir brukt til det som er føremålet med desse bedriftene.
- 5 Undersøkingar viser at åtte av ti utviklingshemma under 25 år står utan jobb. To av tre personar med lett grad av utviklingshemming er ikkje registrert i arbeidstiltak eller annan dagaktivitet. I tillegg er det underrapportering av personar som ventar på tilrettelagt arbeid og kommunane manglar oversikt. Landsmøtet krev at kommunane blir pålagde å ha oversikt over behovet for VTA-plassar, regjeringa må kome med ein plan for opptrapping av talet på plassar og det bør vurderast å innføre jobbgaranti for unge utviklingshemma etter endt skolegang. Landsmøtet meiner at også personar som berre tidvis kan delta på VTA-tiltak må kunne tilbydast plass, eller behalde plassen sjølv om helsetilstanden blir forverra. Dette føreset at det blir oppretta fleire tiltaksplassar. Landsmøtet meiner også at refusjonssatsane innanfor VTA må forbetrast, og at det blir innført ordning med økonomisk støtte til arbeidsreise. Alle VTA-deltakarar skal motta lønn og feriepengar.

- 6 Varig tilrettelagt arbeid kan også tilbydast som enkeltplassar i ordinære bedrifter (VTA-O). Ansvar for oppfølging er i dag tillagt NAV. Landsmøtet meiner ansvar for oppfølging må overførast til Vekst- og attføringsbedriftene, som er tiltaksarrangørar for VTA-tiltaket.
- 7 **Arbeidsavklaringspengar (AAP)**
Makstida for å ta imot arbeidsavklaringspengar (AAP) er kutta frå fire til tre år. Dette trass i at undersøkingar viste at mange gjekk for lenge på AAP fordi NAV ikkje har kapasitet til å følgje opp. Endringane har ført til at fleire tusen personar har mista inntekta. Landsmøtet meiner at perioden må forlengast til minst fire år inntil eit betre system med avklaring er kome på plass.
- 8 Landsmøtet krev at NAV blir tilført nødvendige ressursar slik at dei får kapasitet til å følgje tettare opp personar på arbeidsavklaring. NAV må ha ressursar til raskt å gjere gode arbeidsevnevurderingar. I tillegg må talet på tiltaksplassar for personar med nedsett arbeidsevne oppjusterast og det er behov for ei klarare arbeidsdeling mellom NAV og tiltaksarrangørane.
- 9 Det er viktig at personar med nedsett arbeidsevne blir sikra ei inntekt medan dei mottar vegleing og hjelp til å behalde eller skaffe seg inntektsgivande arbeid. Landsmøtet deler ikkje regjeringa si tru på at å fjerne ytingar motiverer til arbeid. Det er derimot slik at dårleg økonomi kan gi eller forsterka helseplager som igjen gjer det vanskelegare å kome i arbeid.
- 10 Satsen for arbeidsavklaringspengar (AAP) bør hevast til 70 prosent av grunnlaget, samtidig som det gir feriepengar, slik at det skal vera mogeleg å kunne ta ferie når tiltaket er avslutta.
- 11 **Dagpengar under arbeidsløyse og permittering**
Landsmøtet meiner systemet med dagpengar under arbeidsløyse og permittering må forbetrast. Dagpengesatsen, som er på vel 60 prosent av tidlegare inntekt, er for låg. Den må hevast til 70 prosent, samtidig som dagpengar igjen må gje grunnlag for opptening av feriepengar. Vidare må ventedagane i ordninga fjernast, slik at ein får dagpengar frå første dag som ledig eller permittert.
- 12 Det å kunne permittere arbeidstakarar samtidig som arbeidstakarar blir sikra dagpengar under permittering er ei viktig ordning i norsk arbeidsliv. Kor lang lønnspliktperiode det skal vere for arbeidsgjevar, og kor lenge arbeidstakar skal kunne ta imot dagpengar under permittering, må tilpassast situasjonen på arbeidsmarknaden. Fellesskapet må ta eit større ansvar i form av lengre dagpengeperiode når arbeidsmarknaden er slakk med mangel på arbeid, enn i periodar med god tilgang på arbeid. Det er viktig at regelverket legg til rette for å kunne bruke rullerande permittering.
- 13 Landsmøtet meiner at spennet mellom 26 og 52 veker med rett på dagpengar innanfor ein 18-månaders periode, slik det er brukt dei siste ti-åra, er tilstrekkeleg for å ivareta muligheita for permittering i ulike konjunktursituasjonar. Det er viktig å ha ei permitteringsordning som raskt kan tilpassast ulike konjunktursituasjonar og også situasjonar i enkeltbransjar. Historia viser at kriser i økonomien er ulike, og det tilseier eit fleksibelt regelverk som raskt kan tilpassast situasjonen.

- 14 Landsmøtet er imot å lovfeste den delen av permitteringsinstituttet som er regulert i hovudavtalar. Vi har lang praksis i Norge for at handtering av permittering skjer mellom partane på den enkelte bedrift med basis i tariffavtale.
- 15 Landsmøtet meiner at arbeidssøkjande som gjekk på eit opplæringstiltak før dei vart arbeidsledige, må kunne halde fram i tiltaket utan å miste dagpengane. Dette bør gjelde ledige som ikkje har fullført vidaregåande utdanning eller manglar teoridelen i fagopplæringa. Samtidig må ikkje dagpengar bli ei form for studiefinansiering. Formålet med dagpengar er å sikre inntekt medan ein er arbeidssøkjande.
- 16 **Styrk integreringa**
Norge må ta sin del av ansvaret for å hjelpe menneske som flyktar frå krig og forfølging. Dei som får rett til opphald i Norge, må integrerast på ein god måte. Det er viktig med rask saksbehandlingstid for å behandle søknader om opphald. Vidare må vi ha eit godt og effektivt integreringsapparat for å sikre bustad, opplæring og arbeid for dei som skal etablere seg her. Arbeidslivet er den beste arenaen for integrering. Ordningar med formål å plassere folk ut i arbeidslivet må styrkjast, samtidig som ein må ha god styrking med at midlar til dette ikkje blir misbrukt av arbeidsgjevarar for å sikre seg billeg arbeidskraft.
- 17 **Slå ring om sjukelønsordninga**
Det å kunne vere borte frå arbeid når ein er sjuk utan å tape inntekt, er ein viktig bærebjelke i velferdssamfunnet. Det er helsefremjande og sosialt utjamnande. Landsmøtet slår ring om sjukelønsordninga, samtidig som ho bør forbetrast på nokre punkt. Landsmøtet meiner at arbeidstakarar som har passert 70 år skal ha rett til sjukepengar og krev at retten til sjukepengar for eldre arbeidstakarar blir utvida. Vidare må lova endrast slik at ein også i folketrygda skal kunne ta imot sjukepengar for alle dagar arbeidstakar skulle hatt lønn, også laurdag og søndag. I dag er retten avgrensa frå måndag til fredag.
- 18 **Betre yrkesskedeforsikring**
I fjor gjekk det danske forsikringsselskapet Alpha Insurance konkurs. Våre berørte medlemmer kan risikere å falle utanom dekning både i den danske og den norske garantiordninga for yrkesskedeforsikring. Landsmøtet krev at alle yrkesskedeforsikringar som blir brukt i Norge skal vere sikra i den norske garantiordninga.
- 19 **Styrk det offentlege pensjonssystemet**
Landsmøtet går imot alle forslag om heving av nedre grense for uttak av alderspensjon. Det er framleis mange arbeidstakarar i tunge manuelle yrke som ikkje klarer stå lenger i arbeid. Deira alternativ til alderspensjon er uføretrygd.
- 20 Dersom arbeidsmiljøet for arbeidstakarar i tunge manuelle yrke medfører at desse ikkje orkar å stå lenger i arbeid for å kompensere for levealdersjusteringa, vil vi kunne oppleve at pensjonsreforma vil forsterke sosiale skeivheiter knytt til forskjell i levealder. Det vil vere urimeleg om auka levealder blant arbeidstakarar med lenger utdanning og lettare arbeid skal medføre endringar som rammar grupper med kortare utdanning og tungt arbeid.

- 21 Alderspensjon under utbetaling blir i dag regulert med eit gjennomsnitt av lønns- og prisveksten. Dette skjer ved at pensjonen blir regulert i samsvar med lønnsveksten og deretter trekt frå ein fast faktor på 0,75 prosent. Denne måten å regulere på har i dei siste åra medført at pensjonistar har fått redusert kjøpekrafta si. Landsmøtet krev at regulering av pensjonar under utbetaling må endrast slik at pensjonistane i framtida ikkje går i minus i år med reallønnsvekst for lønnstakarane.
- 22 **Behald skjermingstillegget for uføre**
Regjeringa har sendt på høyring forslag om å fjerne dagens skjermingstillegg for uføre og at alderspensjon til uføre, fødte 1954 og seinare, skal levealdersjusterast på lik linje med alderspensjon til arbeidsføre. Regjeringa viser til at sjølv om pensjonsreforma har ført til at vi står lengre i arbeid, er det framleis mange som går av tidleg, og eit mindretal står i jobb til 67 år. Derfor meiner regjeringa at pensjonen for uføre må reduserast.
- 23 Uføre kan ikkje stå lengre i arbeid for å kompensere for levealdersjusteringa. Landsmøtet er einig i at uføre sin alderspensjon skal stå i eit rimeleg forhold til dei arbeidsføre sin alderspensjon, men meiner det er for tidleg å konkludere med korleis arbeidsføre vil tilpasse seg. Landsmøtet meiner dagens skjermingstillegg må vidareførast. Så må ein på eit seinare tidspunkt kome tilbake til korleis uføre sin alderspensjon vidare skal skjermast for verknaden av levealdersjusteringa.
- 24 Landsmøtet meiner vidare at uføre med låg nettoinntekt må vere omfatta av bustøtteordninga slik dei var før uførereforma i 2015.
- 25 **Betre tenestepensjon**
Alderspensjon frå folketrygda er, og skal vera, det bærande elementet i det norske pensjonssystemet, medan tenestepensjonar vil bli ein viktig del av arbeidstakarane sin samla alderspensjon i framtidas pensjonssystem. Landsmøtet krev at regjeringa snarast kjem med forslag til lovendring som opphevar det urimelege at inntekter lågare enn ein gonger grunnbeløpet (1G) ikkje gir grunnlag for pensjon. Samtidig må lova endrast slik at arbeidsgjevar blir pålagd å innbetale premie til tenestepensjonsordning for arbeidstakarar som arbeider mindre enn 20 prosent stilling, er under 13 år eller er uføretrygda.
- 26 Det er i dag tilnærma umogeleg for arbeidstakarar å få oversikt over og føre kontroll med arbeidsgjevar sine premieinnbetalingar. Reglane for utrekning av grunnlag for innbetaling må forenklast, all lønn inntil 12G må danne grunnlaget, arbeidsgjevar si mulighet til å sjå bort frå varierende eller midlertidige tillegg og overtid må fjernast. Grunnlaget må kome klart fram på lønnslipp, samt kva sum som er innbetalt.
- 27 **Avtalefesta pensjon (AFP)**
Etter tariffoppgjeret i fjor fekk vi tetta fleire hol i AFP-ordninga og lagt grunnlaget for utgreiing av en ny AFP. Det vart innført eit slitartillegg som no er etablert og skal gje ei ekstra yting til dei som går av ved 62, 63 eller 64 år, og ikkje tar anna arbeid. Det blir no arbeidd med ein modell der AFP-pensjonen den enkelte får vil hengje tettare saman med kor mange år den enkelte har arbeidd i ei AFP-bedrift. Etter dagens regelverk opplever vi at fleire utan å vere skuldige i det sjølv, fell ut av ordninga på slutten av sin yrkeskarriere. Landsmøtet krev derfor at ein ny modell også sikrar AFP til dei som etter eit langt arbeidsliv i ei AFP-bedrift utan å vere skuld i det sjølv mister jobben.

28

Lønnsrefusjon ved deltaking i hjelpeaksjonar

Det skjer at personar som deltar i hjelpe-/leiteaksjonar iverksette av ulike hjelpeorganisasjonar blir innkalla i arbeidstida. Mange av desse får trekk i lønna. Landsmøtet meiner at det må lovfestast at når dei blir innkalla i arbeidstida, skal dei ha lønn som etter korte velferdspermisjonar. Staten må etablere ei ordning som refunderer lønnskostnaden for arbeidsgjevar.

3.11 Uttalelse: "Et likestilt arbeidsliv med et godt arbeidsmiljø" – I-0021

- 1 Arbeidsmiljøet har stor betydning for arbeidstakeres helse og trivsel, og for et produktivt arbeidsliv. De fleste arbeidstakere i Norge opplever at vi i Norge har et arbeidsliv som er både inkluderende og effektivt. Vi ligger i verdenstoppen både for jobbtrivsel, motivasjon og innflytelse. Samtidig er potensialet stort for å gjøre det bedre.
- 2 Selv om det over tid har blitt store forbedringer i arbeidsmiljøet, ser vi fortsatt utfordringer innen Fellesforbundets bransjer. Mange av forbundets medlemmer har en jobbsituasjon som fører til tidlig avgang.
- 3 Arbeidsmiljø handler om mye, men først og fremst om selve arbeidet som utføres og hvordan det er knyttet til organisering, planlegging og gjennomføring av arbeidet.
- 4 Landsmøtet registrerer en utvikling hvor importerte ledelsesformer helt eller delvis går på tvers av arbeidsmiljølovens krav om at utvikling av arbeidsmiljøet skal skje gjennom samarbeid og involvering av tillitsvalgt, verneombud og ansatte. Landsmøtet vil understreke viktigheten av at arbeidet for forbedring av arbeidsmiljøet må skje gjennom å styrke de tillitsvalgte og verneombudenes engasjement og ansvar.
- 5 Landsmøtet vil spesielt påpeke viktigheten av tiltak som kan føre til at flere av våre medlemmer kan oppfylle pensjonsreformens forutsetning ved å stå lenger i jobb.
- 6 **Vi trenger mer likestilling**
Landsmøtet mener at arbeidslivet aldri kan bli fullt ut likestilt før også rekrutteringen til ulike yrker er rimelig jevnt fordelt mellom kjønnene. De siste par årene har rekruttering av flere kvinner til byggebransjen og andre mannsdominerte yrker fått økt oppmerksomhet. Skal vi lykkes med å få flere kvinner inn i yrker som byggfag, må det tas grep som gjør bransjen mer attraktiv for alle. Vi må få garderobeløsninger og toaletter for begge kjønn, språkbruken på arbeidsplassen må ikke være ekskluderende, og vi må « snakke opp » yrkene og bransjen, slik at norske jenter og gutter tenker at dette er noe jeg vil jobbe med. Holdningskampanjer i tett samarbeid mellom partene i arbeidslivet og myndighetene er nødvendig for å øke statusen for blant annet byggfagene.
- 7 At både menn og kvinner skal ha like muligheter til å delta i omsorgen for barn, har i mange år vært en viktig sak for Fellesforbundet. Fars rettigheter i forbindelse med permisjon må styrkes.
- 8 **Regjeringa svekker arbeidsmiljøloven**
Regjeringa Solberg gjør stadige forsøk på å svekke arbeidsmiljøloven. Direkte gjennom lovforslag, og indirekte gjennom ulike såkalte ekspertutvalg der fagbevegelsen er utestengt. Den framhever retten og statusen til uorganiserte arbeidstakere, samtidig som den har vært svært motvillig til å lytte til fagbevegelsens bekymringer over et arbeidsliv der det stadig kommer nye og utspekulerte ordninger for å omgå intensjonen i loven som skal verne om arbeidstakerne. Flere av endringene støtter nesten utelukkende arbeidsgivers premisser og ønsker om å kunne sjonglere arbeidsstokken etter eget behov. Samtidig er landsmøtet glad for at noen av regjeringas forslag er nedstemt i Stortinget, eller lagt i skuffen etter innsigelser og protester fra særlig fagbevegelsen.

- 9 Det må gjøres endringer i arbeidsmiljøloven. Grensene for tillatt arbeidstid må settes tilbake til slik de var før endringene i 2015. Landsmøtet mener at behovet for fleksible arbeidstidsordninger som hovedregel kan dekkes innenfor normalarbeidstiden.
- 10 Samtidig må loven også forsterkes. Landsmøtet mener at fagforeninger med innstillingsrett må få en styrket posisjon i arbeidsmiljøloven. Fellesforbundets erfaring er at det lave kravet til hva som er tariffbundet bedrift i arbeidsmiljølovens forstand bidrar til å undergrave det organiserte arbeidslivet.
- 11 **Hovedregelen skal være fast ansettelse**
Landsmøtet i Fellesforbundet mener at fast ansettelse må være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Faste og stabile ansettelsesforhold er nødvendig for å sikre forutsigbarhet for arbeid og inntekt. Det er nødvendig for at folk skal våge og se verdien av å organisere seg og være med på å opprette tariffavtaler. Det er igjen en forutsetning for at Fellesforbundet, LO og fagbevegelsen for øvrig fortsatt skal kunne opptre forpliktende og ansvarlig overfor arbeidsgivere og myndigheter i et trepartssamarbeid. Faste ansettelser slik vi har det i Norge er ikke til hindrer for hverken å kunne si opp folk, eller gjøre nødvendige omstillinger.
- 12 Landsmøtet mener at arbeidsmiljølovens bestemmelse om adgang til midlertidig ansettelse uten at det foreligger et midlertidig behov, slik det borgerlige flertallet på Stortinget fikk vedtatt for fire år siden, undergraver denne regelen. Selv om regelen tilsynelatende er lite brukt mener landsmøtet at det er helt nødvendig å fjerne bestemmelsen. Samtidig må det vurderes andre tiltak for å bygge opp under hovedregelen om faste ansettelser.
- 13 **Retten til heltid må styrkes**
Landsmøtet mener det er viktig å jobbe for retten til heltid og en heltidsnorm i alle deler av arbeidslivet. Arbeidsgiver skal i størst mulig grad planlegge oppgavene med utgangspunkt i hele stillinger.
- 14 I mange kvinne- og servicebransjer er deltid det vanlige, noe som betyr at det er enklere å få deltidsjobb enn heltidsjobb. For å få en hel stilling og en lønn å leve av, må arbeidstaker "jakte" ekstravakter.
- 15 Deltidskultur går ut over arbeidsmiljøet og det faglige miljøet på arbeidsplassene, og fører til økt arbeidsbelastning. For å sikre tilstrekkelig rekruttering, er det viktig å legge til rette for at flest mulig kan tilbys heltidsstillinger.
- 16 Landsmøtet mener at retten til deltid basert på funksjonsevne, sosiale og helsemessige forhold er en viktig rettighet i hele arbeidslivet. Retten til deltid er for mange en nødvendig forutsetning for deltakelse i arbeidslivet i ulike livsfaser. Dette står ikke i motsetning til at vi jobber for heltidskultur og retten til hele stillinger.
- 17 Stortingets endring av arbeidsmiljøloven i 2013, som ga en lovfestet rett til stilling tilsvarende faktisk arbeidstid, var en viktig forbedring. Seinere har deltidsansattes rett til utvidet stilling blitt ytterligere styrket i loven ved at fortrinnsretten også kan omfatte deler av en stilling.

- 18 Landsmøtet mener retten til hele stillinger bør styrkes. Prosessen for ansatte som vil kreve utvidet stilling må forenkles ytterligere. Arbeidsgivernes muligheter til å omgå deltidsansattes rettigheter gjennom kreativ fordeling av vakter og vikariater må fjernes.
- 19 **Sterkere regulering av arbeidstida**
Arbeidstidas lengde og plassering påvirker ikke bare den enkelte arbeidstaker, men også familien og det sosiale livet, og dermed hele samfunnet. Arbeidstidsordninger utover normalarbeidsdagen må bare brukes der det er nødvendig behov for det, og der HMS og vernekrav er ivaretatt. Landsmøtet mener det er et viktig mål å begrense ugunstig arbeidstid og arbeidstidsordninger mest mulig. Det er godt dokumentert at risikoen for skader og ulykker øker med lengre arbeidsdager.
- 20 Det er også viktig å slå ring om helg og høytidsdager som felles fritid for flest mulig. Når det likevel er nødvendig med arbeid på ugunstige tider, må det gjennomføres slik at forutsigbarhet for arbeidstakeren og helse, miljø og sikkerhet ivaretas. Landsmøtet sier nei til liberalisering av åpningstidene i varehandelen.
- 21 Landsmøtet mener tillitsvalgte rolle i å fastsette arbeidstidsordninger utenfor arbeidsmiljølovens hovedregler må styrkes. Adgangen til å avtale gjennomsnittsberegning av arbeidstid må heves til landsomfattende tariffavtale med fagforening med innstillingsrett. Samt at det må være et krav om å synliggjøre på hvilke dager det skal arbeides, og på hvilke dager det skal avspaseres for å kunne inngå slik avtale. I tillegg må bestemmelsene om å avtale ukeskiller håndheves strengere. Bedriftenes ønske om fleksibilitet kan svekke arbeidstakerens behov for forutsigbarhet og trygghet i hverdagen. Ved all bruk av gjennomsnittsberegning av arbeidstid må det derfor foreligge arbeidsplan.
- 22 **Rettigheter ved lønnskrav må styrkes**
Fellesforbundet opplever at i de fleste saker som omhandler lønnskrav for manglende utbetalt lønn, er det svært vanskelig for arbeidstakeren å dokumentere de timene man skal ha betalt lønn og/eller overtid for. Landsmøtet mener arbeidstakeres rettigheter ved lønnskrav må styrkes.
- 23 **Gjennomgang og styrking av reglene om virksomhetsoverdragelse**
Utskilling og oppsplitting av deler av en virksomhet vil ofte svekke den norske arbeidslivsmodellen og utfordre opparbeidede vilkår. Landsmøtet erkjenner at det er vanskelig å gripe inn i forhold knyttet til hva en virksomhet skal drive med, og hvilke tjenester som skal kjøpes. Virkemidler knyttet til styrket stillingsvern ved utskilling og virksomhetsoverdragelse kan inngå i dette.
- 24 Landsmøtet mener det er helt nødvendig at yrkestransportlovens bestemmelser om beskyttelse av egne ansatte i busselskaper ved virksomhetsoverdragelse videreføres. Landsmøtet mener videre at forbundet må arbeide for at prinsippet om beskyttelse av egne ansattes rettigheter også skal gjelde for andre relevante anbudsutsatte bransjer som forbundet organiserer.
- 25 Regelverket om virksomhetsoverdragelse er utviklet med en snever inngang knyttet til virksomhetens art og videreføring av identitet. Landsmøtet mener dette i flere tilfeller innebærer at bestemmelsene ikke ivaretar de vernehensyn som man ville sikre.

Landsmøtet mener derfor at bestemmelsene om virksomhetsoverdragelse bør gjennomgå slik at de sikrer et bedre vern.

- 26 **Nei til muligheter for å fraskrive seg arbeidsgiveransvaret**
Landsmøtet mener det er uakseptabelt at bedrifter forsøker å fraskrive seg arbeidsgiveransvar gjennom å rigge stillinger som frilans, konsulenter, selvstendig næringsdrivende og lignende. Arbeidsgiver kan ikke velge og vrake mellom ansattes tilknytningsformer etter hva som på kort sikt lønner seg mest for bedriften. Tvert imot er handlefriheten inngjerdet av begrensninger, fastsatt i norsk lovverk. Arbeidsmiljøloven bestemmer når bedrifter kan leie inn ansatte, og de ansatte kan ikke omklassifiseres til selvstendige oppdragstakere etter arbeidsgivernes forgodtbefinnende. Reguleringer i arbeidsmiljøloven og annet lovverk må understøtte at hovedregelen i norsk arbeidsliv skal være faste og direkte ansettelser. Det er ingenting i ny teknologi som tilsier at løsarbeid skal være mer moderne enn for 100 år siden. Streiken i Foodora viste hvilken kraft som ligger i å organisere i nye deler av arbeidslivet, inkludert plattformøkonomien. Det er utviklet mange nye selskapsformer. Mange av disse bidrar til å viske ut det reelle arbeidsgiveransvaret. Hovedavtalen og EWC-regelverket legger grunnlag for organisering innenfor konsern. Det er nødvendig å sikre at ingen kan organisere seg bort fra arbeidsgiveransvar gjennom konstruksjoner som konserner, franchise o.l.
- 27 **Myndighetspålagte sikkerhetskrav må også ivareta arbeidstakers interesser**
I mange bransjer stilles det strenge myndighetspålagte sikkerhetskrav for å få adgang til arbeidsplassen. Kravene har tiltatt over tid, og i dag kan arbeidstakerne miste nødvendig klarering uten mulighet for å påvirke utfallet, og med oppsigelse som resultat. Landsmøtet legger til grunn at forbundet arbeider for at regelverket i større grad enn idag gjør det mulig for ansvarlig myndighet å ivareta ikke bare fellesskapt, men også de arbeidstakerne som berøres når sikkerheten vurderes.
- 28 **Ferieloven må gjelde også for Svalbard**
Arbeidstakere på Svalbard er ikke sikret ferie etter ferieloven, slik andre norske arbeidstakere er, men gjennom tariffavtale, regulativ og på annen måte. Ferieloven åpner for at Kongen, dvs. regjeringa, kan gjøre ferieloven gjeldende på Svalbard ved forskrift. Landsmøtet mener at rett til ferie er et grunnleggende gode som også må gjelde for arbeidstakere på Svalbard.

3.12 Uttalelse: "Bedriftsdemokratiet må styrkes og fornyes" – I-0022

- 1 Bedriftsdemokrati er sentralt i den norske modellen. Avtalefestede og lovbaserte ordninger, praksis og kultur gjør at det er kort vei fra topp til bunn i organisasjonen, og at det er en samarbeidskultur der alle kan bidra, ta ansvar og si fra. Dette er med på å skape både lønnsomhet, trivsel og mening i arbeidshverdagen.
- 2 Landsmøtet i Fellesforbundet mener at medbestemmelse for de ansatte er en grunnstein i det norske arbeidslivet. Innflytelse på arbeidsplassen for den enkelte arbeidstaker og innflytelse i bedriften gjennom tillitsvalgte og ansattes styrerepresentanter er kommet til gjennom faglig og politisk arbeid og kamp i over hundre år. I dag er det liten strid om dette. Medvirkning gjennom Hovedavtalens system med informasjon og drøfting og arbeidsmiljølovens ordning med verneombud og arbeidsmiljøutvalg, åpner for den enkelte arbeidstakers innflytelse på egen arbeidssituasjon. Aksjelovens bestemmelser om ansattevalgte representanter i styret gir ytterligere muligheter for innflytelse på bedriftens utvikling.
- 3 Mange tar i dag dette som selvfølgeligheter. Men slik er det ikke. Ifølge Foretaksregisteret ble andelen selskap med ansattevalgte styremedlemmer redusert fra 26 prosent i 2013 til 18 prosent i 2016. Det skjer at bruken av Hovedavtalens del B om bl.a. bedriftsutvalg og konsernutvalg neglisjeres fra bedriftens eller konsernets side, eller at innhold i møtene ikke er i samsvar med intensjonen om reell medinnflytelse for de ansattes representanter.
- 4 At utviklingen kan se ut for å gå i feil retning, kan skyldes flere ting. Endringer i organisering av selskaper og konserner, og at lederutdanning og prinsipper for selskapsstyring blir mer påvirket av utenlandske idealer der faglige rettigheter og tillitsvalgte ikke har noen plass. Det er ikke alle bedriftsledere som forstår betydningen av at en god arbeidsplass er et sted der alle arbeidstakere vises tillit, sikres god opplæring og at det er sammenheng mellom innflytelse og produktivitet. Stadig oftere henvises tillitsvalgte til å forhandle med HR-ledelsen, i stedet for med den ledelsen som faktisk tar beslutningene. Og det kan skyldes fallende organisasjonsgrad i deler av arbeidslivet, og at ansatte mangler informasjon og kunnskap om rettigheter som ligger i lov- og avtaleverket.
- 5 Landsmøtet i Fellesforbundet mener bedriftsdemokratiet må høyere opp på den faglige og politiske dagsorden. Fellesforbundet må bidra til det. Informasjon og skolering av egne medlemmer må styrkes, og vi må ha møteplasser der styrevalgtrepresentanter kan møtes for å drøfte felles utfordringer. Motivasjon og kunnskap er viktig for å få medlemmer til å påta seg styreverv og for å utføre et godt styrearbeid både for ansatte og bedrift. Rettighetene for å få styrerepresentasjon må forbedres. Et arbeidsliv med faste ansettelser, liten bruk av innleid arbeidskraft og høy organisasjonsgrad vil styrke både verdien og forståelsen av bruken av bedriftsdemokratiordningene.
- 6 Landsmøtet vil peke på følgende tiltak som må vurderes i det videre arbeid med styrking av bedriftsdemokratiet:
- 7
 - Styrke informasjon og skolering om bedriftsdemokratiet, arbeidstaker-medvirkning og Den norske modellen både i egen organisasjon, i lærerutdanning og i undervisning.

- 8 • Gjøre arbeidsgiver pliktig til å legge til rette for et valgstyre som skal gjennomføre valg av ansattes representanter til styret.
- 9 • Styrke ordningen slik at i selskap med flere enn ti ansatte kan et flertall av de ansatte eller lokal fagforening kreve representasjon.
- 10 • I bedrifter i et konsern ligger makta i stor grad på konsernnivå og ikke i samme grad i den enkelte bedrift. I konserner og konsernliknende foretaksgrupper må det etableres felles representasjon i alle selskaper som kan fatte beslutninger av betydning for ansatte i deres datterselskaper.
- 11 • Sikre mer medvirkning i petroleumssektoren, f.eks. i lisenskomitéene.
- 12 • Sikre at protokoll fra drøftinger med tillitsvalgte etter Hovedavtalen skal være med som saksdokument i styremøter når endelig beslutning skal tas.
- 13 • Reversere avviklingen av Bedriftsdemokratineemnda, og inntil det sette Tvisteløsningsnemnda i stand til å behandle saker innen rimelig tid og dens sekretariat i stand til å utøve forvaltningens veiledningsplikt.
- 14 • Styrke medvirkning i konsern og franchiser, der beslutninger av betydning for arbeidsplassen treffes i annet selskap enn i arbeidsgivers.
- 15 • Ved anbudsutsettelse og tilbud må det legges til rette for reell medvirkning etter Hovedavtalen, slik at det ikke er Hovedverneombudet alene som skal godkjenne.
- 16 • Reglene i aksjeloven som gjelder styrerepresentasjon i internasjonale konsern bør endres slik at representasjon for norske ansatte ikke begrenses selv om ansatte i datterselskap ikke bruker retten sin til å kreve representasjon eller delta i valg.

3.13 Uttalelse: "Alles rett til bolig" – I-0023

- 1 Bolig spiller en sentral rolle i folks liv. Retten til en egnet bolig er et viktig velferdskrav. Jevnt over er boligstandarden og boligdekningen i Norge god, og bolignød slik vi kjente det i tidligere tider er avskaffet.
- 2 Landsmøtet i Fellesforbundet mener den største utfordringen på boligmarkedet i dag er at inngangsbilletten for mange som skal etablere seg er for høy. Inntekten står ikke i forhold til kostnaden med å etablere seg i egen bolig. Særlig i de større byene er det store grupper som på grunn av kostnaden ikke er i stand til å etablere seg med egen bolig.
- 3 Det viktigste grepet for å få ned prispresset i boligmarkedet er å øke boligbyggingen i pressområdene. Landsmøtet mener det de kommende år må bygges minst 40 000 nye boliger hvert år i Norge. En jevn og tilstrekkelig boligbygging forutsetter at kommunene regulerer og behandler byggesøknader fortløpende og effektivt og at det legges til rette for utbygging av infrastruktur.
- 4 Landsmøtet mener det er viktig å satse på utleieboliger og at en slik satsing må være av ikke-kommersiell art. Kommunen kan spille en rolle her, sammen med samskipnader, boligkooperasjoner og andre ideelle organisasjoner.
- 5 Landsmøtet mener myndighetene må legge til rette for at folk med alminnelige inntekter kan etablere seg med egen bolig. Landsmøtet er enig i at det er nødvendig med kredittbegrensinger og reguleringer for å hindre overetablering og at folk ikke kommer i gjeldsfelle. Samtidig rammer dagens kredittbegrensninger mange unge i etableringsfasen, og er med på å skape et klassesdelt boligmarked. For å løse dette må det settes inn målrettede tiltak for å sikre at mange av dem som ikke har tilstrekkelig egenkapital kan etablere seg. Landsmøtet mener det er flere måter å gjøre dette på. En mulighet er å styrke ordningen med Startlån for ungdom ved at deler av Startlånet kan inngå som en del av egenkapitalkravet som stilles til låntaker. Det vil gjøre det enklere for ungdom med lav egenkapital å kunne få lånefinansiering. En annen mulighet er at staten, kommunen eller boligkooperasjonen eier en mindre andel av boligen, slik Oslo kommune har gått inn for, eller at boligkooperasjonen har forkjøpsrett med regler for verdiøkning, slik OBOS gjør i sitt Bostartprosjekt. Disse måtene vil sikre at inngangsbilletten blir lavere.

3.14 Uttalelse: "Det fagligpolitiske arbeidet og samarbeidet må styrkes" – I-0024

- 1 Fagbevegelsen spiller en avgjørende rolle i kampen for å sikre en utvikling med rettferdig inntektsfordeling og gode velferdsordninger. I land der fagbevegelsen svekkes ser vi at ulikhetene øker betydelig. En sterk fagbevegelse er den beste garantien for både en rettferdig inntektsfordeling, men også for høy sysselsetting og verdiskaping.
- 2 Fellesforbundets styrke baserer seg på høy organisasjonsgrad og en stor grad av tariffavtaledekning. Vi løser mange av utfordringene til arbeidsfolk gjennom forhandlinger, samarbeid og, om nødvendig, i konflikt med arbeidsgiversiden. Men politikken påvirker også arbeidshverdagen. Landsmøtet mener at dersom Fellesforbundet skal klare å styrke rettighetene til medlemmene våre, så må politikken spille på lag. Derfor må fagbevegelsen engasjere seg i politikken.
- 3 Regjeringa Solberg har en uttalt bekymring for svekkelsen av det organiserte arbeidslivet, men unngår tiltak for å styrke organisasjonsgraden. I stedet framhever den respekten for det å være uorganisert. Den fører en politikk som svekker det organiserte arbeidslivet. Stortingsflertallet har strammet inn og kuttet i ordninger som sluttvederlag, dagpenger, arbeidsavklaringspenger og for tjenestereiser og pendleropphold. De har svekket arbeidsmiljøloven. Partiene på venstresiden har en helt annen holdning. Der lyttes det og samarbeides det med fagbevegelsen og fagbevegelsen trekkes med når viktige avgjørelser skal tas.
- 4 Landsmøtet mener at det fagligpolitiske arbeidet må forankres i hele organisasjonen, både blant den valgte ledelsen og ute i organisasjonen. Det må skapes arenaer for utveksling av erfaringer lokalt og skoleringsarbeidet må nå ut til enda flere. Målet er å øke interessen og aktiviteten i medlemsorganisasjonen og få flere aktivt med i politikken. I avdelinger som omfatter flere kommuner må det etableres nettverk av fagligpolitiske kontakter i hver enkelt kommune.
- 5 Folkevalgte organer bør ha god representativitet i befolkningen. Landsmøtet mener at Fellesforbundet må arbeide for at flere aktive medlemmer skal engasjere seg i politiske partier og stille på partienes lister ved valg. Slik kan vi sikre bedre forståelse for utfordringene til vanlig arbeidsfolk også inn i de folkevalgte organene.
- 6 De politiske partiene og folkevalgte organer har løpende saker på sin dagsorden som er viktige for Fellesforbundets medlemmer. Derfor må det fagligpolitiske arbeidet utøves aktivt og kontinuerlig. Fellesforbundet skal ha kontakt med alle partier både sentralt og lokalt og til enhver sittende regjering for å fremme forbundets synspunkter og interesser.
- 7 Fellesforbundet har et fagligpolitisk samarbeid med Arbeiderpartiet. Samarbeidet er både historisk og praktisk betinget. Historisk ved at samarbeidet har vært et verktøy for å fremme og forbedre arbeidernes stilling i samfunnet. Praktisk ved at Arbeiderpartiet gjennom sin størrelse har hatt kraft til å kunne omforme samfunnet i en retning som har gavnet fagbevegelsen og vanlige folk.
- 8 Samarbeidet blir utøvd både gjennom LO og direkte mellom forbundet og Arbeiderpartiet. Samarbeidet er basert på selvstendige organisasjoner. Landsmøtet mener dette samarbeidet skal videreføres og styrkes. Landsmøtet mener det er viktig å

skape fellesarenaer for politisk interessert ungdom, som f.eks. AUF og ungdom i LO. Her er tiltak som felles skolering, politisk bevisstgjøring og erfaringsutveksling viktig.

3.15 Uttalelse: "Den politiske situasjon – stortingsvalet 2021" – I-0025

- 1 Regjeringa Solberg har vore ei dårleg regjering for landets arbeidstakarar. Ulikheitene i samfunnet har blitt større. Det er mange unge som står utan både arbeid og utdanningsplass, skatteendringar har ramma sterkt mange pendlarar og det er gjort endringar i arbeidsmiljølovgivinga som har gjort det meir utrygt å vera arbeidstakar. Arbeidslivspolitikken er svekka, og kampen mot sosial dumping har vore for svak. Trygdeordningar er stramma til. Fleire reformer har ført til auka sentralisering.
- 2 Årets kommune- og fylkestingsval var ein reaksjon mot denne politikken. Høgrepartia gjekk tilbake, og den raudgrøne sida gjekk fram. Den raudgrøne sida beheld og tar over makt i mange bykommunar og distriktskommunar, og i fleire fylke. Dette gir håp om eit enno sterkare gjennomslag for saker Fellesforbundet er opptatt. Arbeidet med å innføra offensive anbudsreglar med krav til faste stillingar, lærlingar, eitt eller to ledd i kontraktkjedene, lønn over eigen konto osv. må forsterkast og omfatta fleire kommunar. Det må arbeidast aktiv for å setja strengare vilkår ved serverings- og skjenkebevillingar, slik at useriøse aktørar ikkje får bevilling. Fylkeskommunane må styrka arbeidet sitt med yrkesopplæring. Arbeidet med faste, heile stillingar i kommunesektoren må forsterkast, og velferdsprofittørar må ikkje få tildelt anbod.
- 3 I Solberg-regjeringa sitt forslag til statsbudsjett for 2020 blir politikken for auka skilnader sementert og forsterka. Trass i at mange står utanfor arbeidslivet, blir arbeidsmarknadstiltaka kutta og stønaden i arbeidsavklaringspengar for unge kutta drastisk. For sjuande år på rad blir verdien av fagforeiningsfrådraget redusert, og også i dette budsjettet reduserer regjeringa verdien av frådraget for arbeidsreiser. På denne måten fører regjeringa ein politikk som svekker det organiserte arbeidslivet og aukar kostnaden for mange ved å delta i arbeidslivet.
- 4 Landsmøtet er særskuffa over den passive innsatsen til regjeringa når det gjeld fangst og lagring av CO₂. Enno ein gang blir vedtak om investering skyvd ut i tid. Dette er noko med det viktigaste Norge kan gjera for å redusera klimautsleppa. Landsmøtet er også skuffa over manglande oppfølging av Stortingets vedtak om å spara 10 TWh gjennom energieffektivisering av den eksisterande bygningsmassen. Dette er tiltak som i tillegg vil kunna gi mange nye arbeidsplassar.
- 5 Kommunar og fylke er viktige for å sikra velferd og gode tenester der folk bur. Landsmøtet meiner kommunane må ha ein tilstrekkeleg økonomi for å ivareta desse oppgåvene. Samtidig er kommunane ein bærebjelke i lokaldemokratiet vårt. Landsmøtet meiner at kommune- og fylkessamanslåingar må baserast på lokal oppslutning - ikkje tvangssamanslutning.
- 6 Landsmøtet meiner det må bli ei sentral oppgåve for Fellesforbundet i å arbeida for at valresultatet i 2021 sikrar at regjeringa Solberg får avløyning. Landsmøtet meiner vi hadde gode erfaringar med den raudgrøne regjeringa. Dersom valresultatet i 2021 tilseier det, meiner landsmøtet at det naturlege utgangspunktet for ei ny regjering må baserast på eit samarbeid mellom Arbeidarpartiet, SV og Senterpartiet. Det kan også finnast breiare løysingar. Føresetnaden for slike alliansar må vera ei regjeringsplattform som prioriterer ein politikk for å få fleire i arbeid, eit sterkt organisert arbeidsliv, kamp mot sosial dumping, offentleg eigarskap til naturressursar, aktiv klimapolitikk, vidareutvikling av

petroleumsnæringa, styrking av det statlege verkemiddelapparatet i industri- og næringspolitikken, betre velferd og utjamning av levekår.

www.fellesforbundet.no

#FFLM2019

**STERKERE
SAMMEN**

Fellesforbundets 8. ordinære
landsmøte 11.-16. okt. 2019

